

OBSAH

F. Bernard: Svoboda rozhodování v novém církevním právu	65
B. Schanda: Právní režim bývalého církevního majetku v Maďarsku	81
DOKUMENTY	
I. A. Hrdina: Graciánův dekret ve zkratce	91
ANOTACE A RECENZE	
Concilium, Internationale Zeitschrift für Theologie	109
Bulletin Slovenskej spoločnosti kanonického práva	110
Buletín č. 10 Společnosti polských kanonistů – červenec 1997 (Biuletyn Nr 10 Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, Lublin)	111
Latinský-maďarský-slovenský malý slovník kánonického práva	112
Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1995	
Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1996	113
INFORMACE	
Essenské rozhovory o státu a církvi, Mülheim, 3.–4. 3. 1997	114
<i>Dnes Vám představujeme</i>	
Dialog Evropa XXI	121
The Becket Fund (Becketova nadace)	122
KRONIKA	
Zpráva z valné hromady Společnosti pro církevní právo	123

CONTENTS

F. Bernard: The Freedom of Choice in "The New Canon Law"	65
B. Schanda: Legal Regime of Former Church Property in Hungary	81
DOCUMENTS	
I. A. Hrdina: Gracian's Decree in Brief	91
ABSTRACTS AND RECENSIONS	
Concilium, Internationale Zeitschrift für Theologie	109
Bulletin Nr. 1/III of the Slovak Society of Canon Law	110
Bulletin Nr. 10 of The Society of Canonists of Poland – July, 1997	111
Latin-Hungarian-Slovak Small Dictionary of Canon Law	112
Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1995	
Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1996	113
INFORMATION	
Essen Discussions on Church and State , 3.–4. March 1997 in Mülheim	114
<i>We present you:</i>	
Dialog Europa XXI	121
The Becket Fund	122
CRONICLE	
Report about the Activities of the Ecclesiastical Law Society	123

INHALT

F. Bernard: Entscheidungsfreiheit im neuen Kirchenrecht	65
B. Schanda: Die Regelung der Lage des ehemaligen kirchlichen Eigentums in Ungarn	81

DOKUMENTE

I. A. Hrdina: Decretum Gratiani in einer Verkürzung	91
---	----

ABSTRAKTA UND REZENSIONEN

Concilium, Internationale Zeitschrift für Theologie	109
---	-----

Bulletin Nr. 1, Jahrgang III, der Slowakischen Gesellschaft für das Kanonische Recht	110
---	-----

Bulletin Nr. 10 der Kanonistengesellschaft Polens – Juli, 1997	111
--	-----

Kleines lateinisch-ungarisch-slowakisches Wörterbuch des kanonischen Rechts	112
--	-----

Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1995	
---	--

Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1996	113
---	-----

INFORMATIONEN

Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, 3.–4. 3. 1997	
---	--

in Mülheim	114
------------------	-----

Heute stellen wir Ihnen vor:

Dialog Europa XXI	121
-------------------------	-----

The Becket Fund	122
-----------------------	-----

CHRONIK

Bericht der Gesellschaft für Kirchenrecht	123
---	-----

INDICE

F. Bernard: Libertà della decisione nel nuovo diritto canonico	65
B. Schanda: Il regolamento della posizione dei beni una volta ecclesiastici in Ungheria	81

DOCUMENTI

I. A. Hrdina: Decreto di Graziano abbreviato	91
--	----

ANNOTAZIONI E RECENSIONI

Concilium, Internationale Zeitschrift für Theologie	109
Il buletino nr. 1/III della Società canonica di Slovacchia	110
Il buletino nr. 10 della Società canonica di Polonia – giuglio 1997	111
Vocabolario piccolo latino-ungherese-slovacco di Diritto Canonico	112
Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1995	
Ius et iustitia. Acta symposii iuris canonici anni 1996	113

INFORMAZIONI

Colloqui di Essen sul tema Stato e Chiesa, 3.–4. 3. 1997 a Mülheim	114
--	-----

Oggi vi presentiamo:

Dialog Evropa XXI	121
The Becket Fund	122

CRONACA

Annuale della Società di Diritto Canonico	123
---	-----

Svoboda rozhodování v novém církevním právu

Felix Bernard

I. Poznámky k CIC/1917

Proti církevnímu zákoníku z roku 1917 byla vznesena výtka, že křesťanský život ovládá právem a příliš jej reglementuje zákonnými předpisy. Církevněprávní vliv na život věřících se projevoval např. v c. 858 CIC/1917, který předepisoval eucharistický půst od půlnoci, nebo ve velmi diskutovaném „*ius in corpus*“¹ v c. 1081 § 2 CIC/1917². Nezávisle na obou těchto příkladech konstatuje J. Klein „absolutní totalitarismus“³ v kanonickém právu. Katolická církev „usiluje pomocí svého kodifikovaného práva nejen o království Boží, nýbrž o katolický stát víry, protože pouze v něm vidí záruku uskutečňování království Božího podle svých představ“⁴. Podle F. Elsenera vane kodexem z roku 1917 pro jeho unifikační tendenci „do značné míry duch absolutismu“⁵. Jiní autoři vykreslovali obraz legalistického křesťana, který byl obětí výchovy ovládané církevním právem.⁶ Také podle mínění J. Ratzingera byl církevní život před Druhým vatikánským koncilem⁷ pojmenovaný přehnanou pečlivostí, která se vyjadřovala přehnaným vyhlašováním a normováním a „příliš malou důvěrou ve vítěznou sílu pravdy“⁸, která žije ve víře a ve svobodě⁹. Francouzský koncilový teolog Y. Congar konstatuje: „Následkem přehnaného zdůrazňování úlohy autority a tendence zajistit pořádek dodržováním stanovených pravidel a jednotu skrze uniformitu si přivo-

¹ Kriticky o tom viz H. Barrois, *Die Personalität des Menschen in der Bewertung der neueren kirchlichen Ehegerichtsbarkeit*, Freiburg – Basel – Wien 1978, s. 59–77.

² Srov. J. G. Ziegler, *Vom Gesetz zum Gewissen*, Freiburg – Basel – Wien 1968, s. 237.

³ J. Klein, *Von der Tragweite des kanonischen Rechts: Skandalon um das Wesen des Katholizismus*, Tübingen 1958, s. 115–180, 123.

⁴ Tamtéž, s. 131.

⁵ F. Elsener, *Der Codex Iuris Canonici im Rahmen der europäischen Kodifikationsgeschichte: A. Müller/F. Elsener/P. Huizing*, Vom Kirchenrecht zur Kirchenordnung?, Einsiedeln 1968, s. 27–53, 51.

⁶ A. Adam, *Die Tugend der Freiheit*, Nürnberg 1947, s. 76; srov. též J. Wittig, *Dic Erlösten*: ThQ 19 (1921/22), s. 1–26.

⁷ Srov. J. Ratzinger, *Das neue Volk Gottes. Entwürfe zur Ekklesiologie*, Düsseldorf 1970, s. 265, pozn. 20.

⁸ Týž, *Freimut und Gehorsam: Wort und Wahrheit* 17 (1962), s. 409–421, 420.

⁹ Tamtéž.

dil katolicismus, alespoň v novější době, nedůvěru¹⁰. To, že CIC/1917 bral malé ohledy na svobodu rozhodování jednotlivého věřícího¹¹, má příčinu především v tom, že papežové 19. století¹² odmítali požadavky liberalismu v oblasti svobody myšlení, všeobecné svobody náboženství a vyučování¹³ a v hierarchickém chápání církve.¹⁴

II. Církevní zákoník z roku 1983

Důvody, které zapříčinily chybějící svobodu rozhodování v CIC/1917, nemohou již být brány v úvahu pro novou kodifikaci kanonického práva, ke které došlo po Druhém vatikánském koncilu.

Ekleziologie koncilu, kterou vyjadřuje také nový církevní zákoník, je esenciálně určena myšlenkou lidu Božího¹⁵, z níž vyplývá základní rovnost všech věřících¹⁶. Zdůraznění společného základního postavení všech křesťanů vylučuje myšlenku oddělenosti, která by chtěla rozdělit společenství věřících do různých skupin.¹⁷ Církev je spíše společenství v Duchu svatém¹⁸, v němž musí být dány možnosti tvůrcí spoluzodpovědnosti a tvůrcí svobody¹⁹. Druhý vatikánský koncil navíc zdůrazňuje, oproti nechuti papežů 19. století k myšlence svobody²⁰, právo

¹⁰ Y. Congar, *Der Heilige Geist*, Freiburg – Basel – Wien 1982, s. 169.

¹¹ H. Heinemann poukazuje na to, že již v CIC/1917 se připouštěla svoboda rozhodování (*H. Heinemann, Menschenrechte? Eine Anfrage an das Kirchenrecht*: ÖAKR 25 /1974/, s. 238–255).

¹² E. Iserloh, *Die Religionsfreiheit nach dem II. Vatikanischen Konzil in historischer und theologischer Sicht: Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche* 3, Münster 196, s. 13–33, 18–20.

¹³ D. Ritschl, *Liberalismus: Ökumene-Lexikon*, Frankfurt 1983, s. 752 a násl.

¹⁴ Srov. U. Mosiek, *Verfassungsrecht der Lateinischen Kirche* I, Freiburg 1975, s. 4551; N. Timpe, *Das kanonistische Kirchenbild vom Codex Iuris Canonici bis zum Beginn des Vaticanum Secundum*, Leipzig 1978, s. 34.

¹⁵ Srov. LG 9-17.

¹⁶ LG 32, 3: „Ačkoli někteří jsou z Kristovy vůle ustanoveni pro jiné jako učitelé, rozdělovatelé tajemství a pastýři, přece je mezi všemi opravdová rovnost v důstojnosti a v činnosti společně všem věřícím při budování Kristova těla“ (srov. LG 10,2).

¹⁷ R. Puza, *Die diakonische Funktion des Kirchenrechts – Gewandeltes Rechtsverständnis im neuen CIC?*: AfkKR 151(1982), s. 130–139, 138; srov. H. Müller, *Die gemeinsame Berufung der Christen und besondere Berufungen in der Kirche*: ThPQ 128 (1980), s. 358–367.

¹⁸ Srov. LG 12; 14,2.

¹⁹ B. Häring, *Frei in Christus* I, Freiburg – Basel – Wien 1982, s. 95 a násl.

²⁰ Srov. E.-W. Böckenförde, *Einleitung zur Textausgabe der „Erklärung über die Religionsfreiheit“*: H. Lutz (vyd.), *Zur Geschichte der Toleranz und Religionsfreiheit*, Darmstadt 1977, s. 401–421, 416 a násl; srov. E. Iserloh, *Die Religionsfreiheit nach dem II. Vatikanischen Konzil*, A.A.O. 13.

člověka na náboženskou svobodu²¹. „Tato svoboda záleží v tom, že všichni lidé musí být prosti nátlaku jak ze strany jednotlivců, tak ze strany společenských skupin a jakékoli lidské moci, takže nikdo ani nesmí být donucován jednat v oblasti náboženství proti svému svědomí, ani mu nesmí být zabraňováno jednat podle svého svědomí...“²². Každý křest'an má povinnost a právo „hledat náboženskou pravdu, aby si s použitím vhodných prostředků rozvážlivě utvořil správné a pravdivé úsudky svědomí“²³. Koncil vyzývá všechny, kteří zaujímají úlohu vychovatelů, aby vychovávali a uschopňovali lidi k lásce k pravé svobodě, k posuzování věcí podle vlastního rozhodnutí ve světle pravdy, a tím ke zodpovědnému jednání²⁴.

Výpovědi koncilu o svobodě náboženství dávají poznat, že svoboda jednotlivce se vztahuje nejen na úkon víry, nýbrž i na celý rozsáhlý terén náboženských rozhodnutí a jednání²⁵. Podle názoru biskupa É.-J. de Smedta si křest'ané musí „utvářet osobní názor, přesvědčit se o podstatě víry jejich společenství a o smyslu předpisů autority. Kdo se spokojí s tím, že se pasivně přizpůsobí učení, které se mu předkládá, aniž by vynaložil duchovní námahu v osobní reflexi a zkušenosti víry, není nikdy ideálním křest'anem“²⁶. Tyto předpoklady, značně odlišné od CIC/1917, musely být zviditelněny v deseti směrnících k revizi církevního zákoníku, schválených synodou biskupů z roku 1967²⁷, v pokoncilním vývoji zákonodárství a konečně i v samotném novém CIC.

Zásada 3, odstavec 2 směrnic „Principia quae CIC recognitionem dirigant“ a pokyny papeže Pavla VI. pro novou kodifikaci církevního práva

V zásadě 3, odstavci 2 směrnic pro novou kodifikaci církevního práva se požaduje, aby kanonické normy neukládaly žádné právní povinnosti tam, kde k dosažení cíle snadněji postačí odkazy, napomenutí, rady a jiné prostředky, podporující utváření společenství věřících²⁸. Tato směrnice sleduje výrazně diakonicko-pas-

²¹ DH 2,1. – K vnitrocírkevní relevantaci deklarace o náboženské svobodě viz J. Brinkmann, Toleranz in der Kirche. Eine moraltheologische Untersuchung über institutionelle Aspekte innerkirchlicher Toleranz, Paderborn 1980, zvláště s. 7–65.

²² DH 2,1.

²³ DH 3,1.

²⁴ DH 8,2..

²⁵ E. Schrofner, Christentum und Menschenwürde. Religionsfreiheit als dogmatisches Problem; E. Klinger/K. Wittstadt (vyd.), Glaube im Prozeß. Christsein nach dem II. Vatikanum (sborník pro K. Rahnera), Freiburg – Basel – Wien 1984, s. 741–756, 755; srov. H. Schmitz, Tendenzen nachkonziliarer Gesetzgebung, Trier 1979, s. 31.

²⁶ É.-J. de Smedt, Die pastoralen Konsequenzen der Erklärung: J. Hamer/ Y. Congar (vyd.), Die Konzils erklä rung über die Religionsfreiheit, Paderborn 1967, s. 237–259, 242.

²⁷ Communicationes I (1969), s. 77–85.

²⁸ „Ne igitur normae canonicae officia imponant, ubi instructiones, exhortationes, suasiones aliaque subsidia, quibus communio inter fideles foveatur, ad finem Ecclesiae facilius obtinendum sufficientia appareant;...“ (tamtéž, s. 79 a násł.).

torační funkci²⁹ církevního práva.³⁰ Jednou z podstatných úloh církevního práva formovaného ekleziologií communio je „služba spáse, jíž se věřícím umožní a pomůže jít ve společenství Božího lidu svou cestu ke spásce ve vlastní zodpovědnosti a ve svobodném rozhodnutí“³¹. Obsah zásady 3, odstavce 2 papež Pavel VI. rád přijal a ještě rozvýjel.³² Podrobněji než kdy dříve zdůraznil zodpovědnou svobodu³³ a požadoval, aby se věřícím přenechala odpovídající svobody rozhodování.³⁴ V tom, že papež Pavel VI. nastolil požadavek zákonného svobodného prostoru pro osobní rozhodování v náboženské oblasti ještě se zřetelem k první revizi návrhu CIC, lze snad spatřovat „implicitní kritiku“³⁵ tehdejších pokusů o revizi.

2. Příklady z nového CIC týkající se vlastní zodpovědnosti a svobody rozhodování jednotlivého křesťana

2.1 Předběžné poznámky

Na první pohled je nápadné, že CIC obsahuje oproti starému kodexu o 622 kánonů méně. Naznačuje se tím však také zmenšení počtu zákonných reglementací? Na tuto otázkou nelze tak snadno odpovědět, neboť část zákonné materie,

²⁹ Pavel VI., Projev z 19. 2. 1977: AAS 69 (1977), s. 208–212, 211 a násl.: „Ius enim non est impedimentum, sed adminiculum pastorale;...“ (německý překlad projevu Osservatore Romano (německé vydání z 18. 3. 1977), s. 4 a násl.; srov. také R. Puza, Die diakonische Funktion des Kirchenrechts – Gewandeltes Rechtsverständnis im neuen CIC?

³⁰ Srov. A. Abelli, Kirchenrecht im Geist des Konzils?: Her Korrespondenz 32 (1978), s. 617–623, 619–622.

³¹ H. Schmitz, Reform des kirchlichen Gesetzbuches. Codex Iuris Canonici 1963–1978, Trier 1979, s. 19.

³² Srov. tamtéž.

³³ Pavel VI., Projev při generální audienci 25. června 1973: Osservatore Romano (německé vydání z 3. 8. 1973), s. 1 a násl. „Musíme učinit všechno pro to, abychom zachovali křesťanské víře smysl pro svobodu a radost, která je ji vlastní. Nesmíme ji přetěžovat obtížnými a nadbytečnými zákony“ (s. 2).

³⁴ Pavel VI., Projev před Posvátnou římskou rotou z 4. 2. 1977: AAS 69 (1977), s. 147–153; německý překlad: Osservatore Romano (německé vydání z 11. 3. 1977), str. 4 a násl.: „Konečně nalezne své místo v kodexu ochrana spravedlnosti, protože právní život...ponechává jednotlivým věřícím jejich svobodnou zodpovědnost, která je nutná k budování Těla Kristova...“ (č. 19). „Cílem všeho zákonodárství musí být pomoc duševnímu životu věřících, který se musí uskutečňovat spíše z vnitřního závazku svědomí a zodpovědnosti, než z donucování příkazy“ (č. 20); Týž, projev z 19. 2. 1977, č. 16: Nejvznešenější úlohou církevního práva „je nepotlačovat, neomezovat nebo něco napadat, nýbrž má podněcovat, podporovat, ochraňovat a umožňovat prostor pravé svobody“.

³⁵ H. Müller, Freiheit in der kirchlichen Rechtsordnung?: AfkKR 150 (1981), s. 454–476, 469; srov. týž, Theologisch-kanonische Grundlagen der Grundrechte der Christen in der Kirche. Diskussion. Erster Beitrag: Die Grundrechte des Christen: Die Grundrechte des Christen in Kirche und Gesellschaft: Akta IV. mezinárodního kongresu pro církevní právo, vyd. E. Coreccol N. Herzog / A. Scola, Fribourg – Freiburg – Milano 1981, s. 97–101, 100.

která se dříve nacházela v kodexu, nyní upravují motu proprio, apoštolské konstituce nebo biskupské konference oprávněné k zákonodárství na základě vnitrocírkevní decentralizace.³⁶ Z počtu kánonů obsažených v novém církevním zákoníku nelze dospět k závěru ohledně svobody rozhodování jednotlivého křesťana.³⁷

Programově se o možné vlastní zodpovědnosti křesťana hovoří v Apoštolské konstituci „*Sacrae disciplinae leges*“, již byl zákoník promulgován. Papež Jan Pavel II. v ní píše, že kodex „má v záměru navodit takový pořádek v životě společenství církve, který dá přednost lásce, milosti a charizmatu a současně usnadní jejich růst jak v životě společenství církve, tak jednotlivců, kteří k němu patří“.³⁸ V kodexu se opravdu výslově zmiňuje zodpovědnost a svoboda věřících. V c. 212 § 1 se říká, že křesťané, *vědomi si vlastní odpovědnosti*, jsou povinni přjmout, co duchovní pastýři prohlásí jako učitelé víry nebo ustanoví jako představení církve.

Laikům je v c. 227 výslově přiznáno právo na svobodu v oblasti světských záležitostí, jakou mají všichni občané.³⁹

2.2 Svoboda v přijetí víry

To, že v záležitostech víry se uplatňuje „křesťanská poslušnost“ (c. 212 § 1 CIC/1983), neznamená, že někdo může být nucen k víře. V c. 748 § 2 CIC/1983 se říká: „Proti svému vlastnímu svědomí nesmí být lidé nikým nuceni k přijetí křesťanství“. Již CIC/1917 zaručoval v c. 1351, že nikdo nesmí být nucen k přijetí katolické víry proti své vůli.⁴⁰ Avšak proti starému CIC jsou v novém kodexu zřetelná dvě zlepšení, a sice v systematickém a v právně-teologickém ohledu.

Zatímco c. 1351 CIC/1917 byl obsažen v normativě o misii a tam platil jako jedno z ustanovení,⁴¹ v kodexu z r. 1983 se nalézá ustanovení o svobodném

³⁶ A. Scheuermann, Zur Einführung in den CIC 1983: Ordenkort. 24 (1983) s. 391–403, 394.

³⁷ Nicméně zůstává nadále v platnosti konstatování A. Hollerbacha, že církevní právo jako právo ustupuje do pozadí (A. Hollerbach, Neuere Entwicklungen des katholischen Kirchenrechts, Karlsruhe 1974, s. 33).

³⁸ Apoštolská konstituce „*Sacrae disciplinae leges*“ z 25. 1. 1983, cit. podle: Kodex kanonického práva. Úřední znění textu a překlad do češtiny, Praha 1994, VI–XXIII, XV.

³⁹ „To platí samozřejmě také pro kleriky“ (M. Kaiser, Die Laien, HdbKathKR, s. 184–189, 188).

⁴⁰ „Tato norma je v zásadě samozřejmá a byla by proto nadbytečná; formuluje však výslově vůli církve chránit osobní svobodu“ (H. Schmitz, Dic Gesetzessystematik des CIC, München 1963, s. 322). O důležitosti této normy svědčí její citace v deklaraci o náboženské svobodě (DH 10, pozn. 9).

⁴¹ H. Müller, Freiheit in der kirchlichen Rechtsordnung?, s. 462. „Protože (norma v c. 1351) má význam nejen pro kapitolu III. „De sacris missionibus“, nýbrž pro veškeré zvěstování Božího slova, měla by být správněji zařazena k úvodním normám tohoto titulu ve spojení s c. 1322“ (H. Schmitz, Die Gesetzessystematik des CIC, s. 322; srov. P. Krämer, Religionsfreiheit in der Kirche. Das Recht auf religiöse Freiheit in der kirchlichen Rechtsordnung, Trier 1981, s. 15 a násled.).

přijetí víry systematicky jako základní norma církevněprávní úpravy zvěstování.⁴²

V c. 748 § 2 CIC/1983 je také zřetelný právně-teologický rozvoj nauky o svobodném přijetí víry, směřující k ochraně svědomí před jakýmkoli donucováním. Starý CIC ještě obsahoval v c. 1322 § 2 ještě zásadní povinnost člověka usilovat o přijetí křesťanské víry a vyprošovat si přijetí do církve poznané jako pravé. V c. 748 § 1 CIC/1983 se však říká, že všichni lidé jsou povinni hledat pravdu o tom, co se týká Boha a jeho církve, a tuto poznanou pravdu mají na základě božského zákona právo a povinnost přijmout a zachovávat. Pro tento výrok nemůže být nový církevní zákoník podezírán ze snahy vhánět hledající lidi do katolické církve,⁴³ nýbrž vykazuje smysl pro ekumenismus.⁴⁴

CIC/1983 však již nezapracoval to, že podle deklarace o náboženské svobodě náleží uvedené právo na náboženskou svobodu i těm, kdo neplní povinnost hledat pravdu.⁴⁵ Rovněž nebyl zohledněn ani H. Schmitzem navrhovaný dodatek o tom, „že nikdo nesmí být žádnou lidskou mocí, ani katolickou církví nucen zachovat svoji víru proti vlastnímu svědomí a před jinými ji veřejně vyznávat“.⁴⁶

Do rozporu se svobodným přijetím víry, které CIC každému zajistí, se tak dostává c. 868 § 2 CIC/1983. Ten dovoluje křtit v nebezpečí smrti dítě katolických a také nekatolických rodičů i proti jejich vůli.⁴⁷

Toto ustanovení nyní platného kodexu prodělalo zajímavý vývoj. Má za sebou právně-teologický výškový let, který skončil tvrdým přistáním.

V CIC/1917 stanoví c. 750 § 1, že děti nevěřících smějí být pokřtěny v nebezpečí života proti vůli svých rodičů. Významné změny doznal tento paragraf v prvním návrhu práva svátostí z roku 1975. Podle něj smí být dítě katolických i nekatolických rodičů dovolené pokřtěno v nebezpečí života, pouze pokud tomu výslovně neodporuje vůle obou rodičů nebo jejich zákonných zástupců.⁴⁸ Ve schématu z roku 1980 se pak znova objevuje obrat „také proti vůli rodičů“, avšak s omezením, že křest nesmí vzbudit nebezpečí nenávisti proti náboženství.⁴⁹

⁴² Srov. G. Luf, *Glaubensfreiheit und Glaubesbekenntnis*: HdbKathKR, s. 561–567, 565.

⁴³ Srov. J. Klein, *Grundlegung und Grenzen des kanonischen Rechts*. Týž: Skandalon um das Wesen des Katholizismus, s. 88–114, 105.

⁴⁴ K ekumenickým perspektivám nového církevního zákoníku viz H. Müller, *Der ökumenische Auftrag*: HdbKathKR, s. 553–561, 558–561.

⁴⁵ DH 2,2.

⁴⁶ H. Schmitz, *Glaubens- und Bekenntnispflicht*: GrNKirchR, s. 438–440, 439; srov. J. Brinkmann, *Toleranz in der Kirche*, na uvedeném místě, s. 53.

⁴⁷ Za tímto ustanovením stojí teologické pojetí, že křest je jedinou cestou ke spásce (srov. c. 849 CIC/1983).

⁴⁸ Schema documenti pontificii quo disciplina canonica de Sacramentis recognoscitur, Typ. Pol. Vat. 1975, c. 16 § 2.

⁴⁹ Schema Codici Iuris Canonici, Libreria Editrice Vaticana 1980, c. 822 § 2.

Netrvalo to však dlouho a odkaz na případnou nenávist proti náboženství byl opět škrtnut. Zdůvodnění tvrdilo, že zlobná reakce na křest proti vůli rodičů je menším zlem.⁵⁰

Do všeho přinesl ještě zmatek úvod k novému církevnímu zákoníku od W. Aymanse, ve kterém se říká: „Ke křtu je třeba podotknout, že norma, podle níž smí být dítě pokřtěno i proti vůli rodičů, se již neobjevuje. Je-li správné, že obecně má pro křest dětí klíčovou roli vůle rodičů, byla dotyčná změna kvůli věrohodnosti nutná.“⁵¹ Tím, že norma o křtu dětí proti vůli rodičů však byla převzata obsahově beze změny z CIC/1917, zůstává Aymansovo přirozenoprávní zdůvodnění odpovídající změny pouhým postulátem. A. E. Hierold komentuje c. 868 § 2 CIC/1983 následovně: „Ve světle práva rodičů⁵² vzbuzuje toto ustanovení závažné pochybnosti a mělo by se proto aplikovat s krajní opatrností.“⁵³

2.3 Svobodný výkon víry

Požadovaná svoboda osvědčit víru vyplývá logicky z c. 748 CIC/1983, avšak nový kodex ji nevyjadřuje vlastní základní normou.⁵⁴ Přesto se svoboda víry a rozhodování věřících zaručuje v jednotlivých kánonech.

2.3.1 Nárok CIC/1983 na platnost

Zatímco c. 12 CIC/1917 v zásadě považoval za adresáty církevních zákonů všechny pokřtěné, c. 11 CIC/1983 zužuje okruh své působnosti výlučně na ty, kteří byli v katolické církvi pokřtěni a do ní přijati. Nekatolickým křesťanům se tím přiznává právo žít svůj vlastní křesťanský život. Katolická strana si je již nepřebírá.⁵⁵

2.3.2 „Formálně distancování“

Církevní zákoník z roku 1983 hovoří na rozdíl od CIC/1917 o „vystoupení z církve“. Stanoví, že křesťan může odpadnout od katolické církve „formálním úkonem“ (srov. cc. 1086 § 1; 1117; 1124 CIC/1983). Podle kodexu platného do 27. listopadu 1983 byli ti, kdo se formálně distancovali od církve, ještě podrobeni kanonické formě uzavření manželství (c. 1099 § 1 CIC/1917). K. Mörsdorf k tomu poněkud dvojznačně poznamenává: „Kdo jednou patřil ke katolické církvi, nemá mít ze svého odpadu žádnou výhodu...“⁵⁶ Naproti tomu podle CIC/1983 již

⁵⁰ Relatio, Typ. Pol. Vat. 1981, s. 201.

⁵¹ W. Aymans, Einführung in das neue Gesetzbuch der lateinischen Kirche, vydal sekretariát Německé biskupské konference, Bonn 1983, s. 25.

⁵² Srov. c. 1113 CIC/1917; DH 5; c. 226 § 2 CIC/1983.

⁵³ A. E. Hierold, Taufe und Firmung: HdbKathKR, s. 659–675, 668.

⁵⁴ Srov. G. Luf, Glaubensfreiheit und Glaubensbekenntnis, s. 566.

⁵⁵ P. Krämer, Religionsfreiheit in der Kirche, s. 30.

⁵⁶ K. Mörsdorf, Kirchenrecht II, München – Paderborn – Wien 1967, s. 254.

nejsou ti, kdo z církve vystoupili, vázani na kanonickou formu uzavření manželství (c. 1117 CIC/1983).⁵⁷

V souvislosti s vystoupením z církve je třeba ještě poukázat na následující. Církev považovala toho, kdo vystoupil, za odpadlíka, který si podle c. 2314 § 1 č. 1 CIC/1917 přivodil exkomunikaci⁵⁸ za trestný čin.⁵⁹ Proti tomuto trestnímu ustanovení se vznášely námítky. Vystoupení z církve nelze podle názoru K. Mörsdorfa „jednoznačně zařadit mezi formy trestných činů apostaze, hereze a schizmatu“⁶⁰, protože může být způsobena nejrůznějšími pohnutkami.⁶¹ Návrhy k novému církevnímu zákoníku proto vycházely z toho, že rozpor s církevním porozuměním víře musí být zkoumán a stanoven, aby pak mohl být případně uložen trest exkomunikace.⁶²

I když není možno vystoupení z církve trestněprávně zařadit, lze usuzovat z c. 1364 § 1 ve spojení s c. 751 CIC/1983⁶³, že vystoupení z církve způsobuje samočinně nastupující exkomunikaci, je-li přestupkem proti víře a zřeknutím se církve jako společenství věřících.⁶⁴

2.3.3 Právo na vlastní spiritualitu

V současnosti platný zákoník latinské církve činí zadost požadavku K. Rahnera, aby církev v rámci náboženského života „bojovala proti zmasovění a úniku do pouze kolektivního náboženského života: k nesamostatnosti, útěku před osobní zodpovědností, očekávání církevních pokynů shora na nesprávném místě...“⁶⁵ K základním právům všech věřících náleží právo „na vlastní způsob duchovního života“ (c. 214 CIC/1983).⁶⁶ Řeholníkům se například ukládá povinnost, aby při

⁵⁷ „Také zde se vyjadřuje tendence omezit okruh působnosti církevních právních předpisů“ (P. Krämer, *Die Zugehörigkeit zur Kirche*: HdbKathKR, s. 162–171, 169).

⁵⁸ Srov. K. Mörsdorf, *Kirchenrecht I*, München – Paderborn – Wien 1964, s. 184.

⁵⁹ Týž, *Kirchenrecht III*, München – Paderborn – Wien 1979, s. 425.

⁶⁰ Tamtéž, s. 424.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² *Communicationes IX* (1977), s. 305; srov. P. Krämer, *Was bringt die Kirchenrechts?* StdZ 199 (1981), s. 651–659, 655 a násl.; týž, *Was brachte die Reform des Kirchenrechts?* StdZ 201 (1983), s. 316–326, 321; H. Schwendenwein, *Das neue Kirchenrecht*, Graz – Wien – Köln 1983, s. 357 a násl.

⁶³ Srov. N. Ruf, *Das Recht der katholischen Kirche*, Freiburg – Basel – Wein 1983, s. 357 a násl.

⁶⁴ P. Krämer, *Die Zugehörigkeit zur Kirche*, na uvedeném místě, s. 169; P. Gradauer, *Der Kirchenaustritt und seine Folgen*: ThPQ 132 (1984), s. 64–75, 66.

⁶⁵ K. Rahner, *Schriften zur Theologie II*, Einsiedeln – Zürich – Köln 1961, s. 113. Srov. J. Ratzinger, *Freiheit und Bindung in der Kirche*: Akten des IV. Internationalen Kongresses für Kirchenrecht, s. 37–52, 51: „Pod společnou normou víry se musí dát větší prostor rozmanitosti duchovních pojetí a životních forem.“

⁶⁶ Srov. LG 12,2; Schéma-LEF c. 14; viz též P. Hinder, *Grundrechte in der Kirche*, Fribourg 1977, s. 231 a násl.

využívání hromadných sdělovacích prostředků sami rozhodli o tom, co je škodlivé jejich vlastnímu povolání (c. 666). Přísluší jim také náležitá svoboda v otázkách duchovního vedení (c. 630 § 1).

2.3.4 Svoboda rozhodování v otázce předepsaného každoročního přijímání

Podle c. 859 § 1 CIC/1917 byl každý rozumu užívající katolický křest'án povinen nejméně jedenkrát za rok, a sice v době velikonoční, přijmout eucharistii. Místnímu ordináři bylo přitom dovoleno prodloužit velikonoční dobu v rámci určitého časového rozmezí (c. 859 § 2 CIC/1917). Z rozumného důvodu mohl také zpovědník dovolit určité časové pozdržení velikonočního přijímání (c. 859 § 1 CIC/1917).

Nový CIC přejal povinnost každého věřícího připuštěného k přijímání přistoupit ke svatému přijímání alespoň jednou za rok. Obecně se musí toto příkázání splnit ve velikonoční době (c. 920 § 2). Nový je však dodatek: „pokud je (= příkázání) ze spravedlivého důvodu nesplní v jinou dobu během roku“. Touto klauzulí se ponechává jednotlivému věřícímu svoboda zvolit si ze spravedlivého důvodu jiný časový bod pro roční přijetí svatého přijímání.

Liturgicky velmi pochybná⁶⁷ možnost, aby místní ordinář s ohledem na povinnost ročního svatého přijímání prohlásil dobu mezi 4. nedělí postní⁶⁸ a slavností Nejsvětější Trojice za dobu velikonoční⁶⁹ se tak může opustit.⁷⁰

2.3.5 Změny v příkázání o postu a zdrženlivosti

Božské příkázání činit pokání (Mk 1,15) upravuje církevní autorita kajícím rádem. CIC/1983 v cc. 1249–1253 v podstatě přejímá novou úpravu pokání⁷¹ z apoštolské konstituce Pavla VI. „*Paenitemini*“ ze 17. 2. 1966.⁷² V popředí již nestojí až k farizejství zavádějící centrální předpis o zdržení se určitých pokrmů. Zdrženlivost se sice vztahuje především na masité pokrmy, avšak biskupská konference může požadovat zdrženlivost také od jiných pokrmů (c. 1251 CIC/1983). Biskupská konference má pravomoc uložit dokonce jiné formy pokání, zejména skušky lásky a úkony zbožnosti (c. 1253 CIC/1983). Zachovávání církevně předepsaných kajících dnů představuje i nadále závažnou povinnost.⁷³ Cír-

⁶⁷ Srov. A. Adam, *Das Kirchenjahr mitfeiern*, Freiburg – Basel – Wien 1979, s. 75–81; H. Auf der Maur, *Feiern im Rhythmus der Zeit I: Handbuch der Liturgiewissenschaft*, díl V. vyd. H. B. Meyer aj., Regensburg 1983, s. 138.

⁶⁸ V německých diecézích bylo dokonce běžné zahajovat velikonoční dobu již popeleční středu nebo první neděli postní (J. Miller, *Österliche Zeit*: LThK VII, s. 1277).

⁶⁹ C. 859 § 2 CIC/1917.

⁷⁰ Jinak N. Ruf, který udává popeleční středu jako začátek velikonoční doby (*N. Ruf, Das Recht der katholischen Kirche*, s. 221).

⁷¹ R. Sebott, *Geheiligte Zeiten*: HdbKathKR, s. 654–659, 657.

⁷² Ap. konst. „*Paenitemini*“ AAS 58 (1966) 177–198; NKD 2, 6–47.

⁷³ Responsum Koncilové kongregace z 24. 2. 1967: AAS 59 (1967), s. 229.

kev však již nestanoví, ve kterých jednotlivých případech vede nedodržování kajícího předpisu k těžkému hříchu nebo vině. Podle platného práva těžce poruší církevní přikázání o postu a zdrženlivosti ten, kdo bez omluvitelného důvodu opomíjí kvantitativně nebo kvalitativně značnou část předepsané kající povinnosti.⁷⁴ Tím se každému křesťanu katolíkovi přiznává svoboda a zodpovědnost pro vlastní pokání ve smyslu novozákonného *metanoia*.

2.3.6 Svobodná volba životního stavu

V c. 219 CIC/1983 se všem věřícím přiznává právo svobodně si zvolit životní stav bez jakéhokoli donucení.⁷⁵ Toto ustanovení církevního práva je recepcí a formulací všeobecného lidského práva na svobodný rozvoj osobnosti.⁷⁶

Právo na svobodnou volbu životního stavu, má-li se odlišovat od CIC/1917 též materiálně, musí v církvi znamenat něco více než pouze to, že nikdo nesmí být nucen uzavřít manželství, přijmout svátostné svěcení nebo vstoupit do institutu zasvěceného života či do společnosti apoštolského života.

2.3.7 Zrušení cenzury knih

Do doby pokoncilního zákonodárství spadá zrušení cenzury knih. Od 15. 11. 1966⁷⁷, kdy byl vydán dekret kongregace pro nauku víry, rušící zákazy knih v c. 1399 CIC/1917⁷⁸ a tresty s nimi spojené (srov. c. 2318 CIC/1917), může každý věřící zapisovat knihy pouze na svůj osobní index. Zákaz knih zůstává totiž jako morální povinnost, od níž nemůže osvobodit žádná lidská autorita.⁷⁹

Zrušení zákazů knih směřuje k tomu, aby se jednotlivci – členu církve přiznala větší svoboda pro zodpovědné rozhodování.⁸⁰

Nicméně zůstává právem a povinností pastýřů církve dozírat na to, aby tištěným slovem nebo používáním hromadných sdělovacích prostředků nebyla poškozována víra ani mravy křesťanů (c. 823 CIC/1983). Biskupové mohou posuzovat spisy vydávané věřícími jejich diecéze, pokud se týkají víry nebo

⁷⁴ Ap. konst. „Paenitemini“ II § 2; srov. B. Häring, Frei in Christus I, s. 399 a následující strany.

⁷⁵ Srov. Schéma-LEF c. 19.

⁷⁶ M. Kaiser, Die rechtliche Grundstellung der Christgläubigen: HdbKathKR, s. 171–184, 178. Ke všeobecnému lidskému právu na svobodný rozvoj osobnosti viz T. Maunz/R. Zippelius, Deutsches Staatsrecht, München 1982, 171–174.

⁷⁷ AAS 58 (1966), s. 1186; srov. k tomu G. May, Die Aufhebung der kirchlichen Bücherverbote: Ecclesia et ius (Antologie pro A. Scheuermannu), vyd. K. Siepen/ J. Weitzel/ P. Wirth, München – Paderborn – Wien 1968, s. 547–571, 564–567.

⁷⁸ Srov. např. A. Sleumer, Index Romanus, Osnabrück 1951.

⁷⁹ K. Mörsdorf, Kirchenrecht II, s. 438; H. Schmitz, Tendenzen nachkonziliärer Gesetzgebung, s. 25.

⁸⁰ R. Sebott piše o kánonech 822–832 CIC/1983: „Z těchto vývodů nového CIC je cítit směr k odprávničtí, spojený s apelem na větší zodpovědnost jednotlivce“ (R. Sebott, Das neue kirchliche Gesetzbuch: HerKorr 37 /1983/ s. 128–134, 130).

mrvů, a v nutných případech mají povinnost a právo je odmítnout (tamtéž). Podle c. 831 § 1 CIC/1983 nesmí křesťané katolíci psát do novin, časopisů a jiných periodik, které obvykle zjevně napadají katolické náboženství nebo dobré mrazy, pokud k tomu nemají spravedlivý a rozumný důvod.

2.3.8 Změny v otázce smíšených manželství

Rozdílnost vyznání manželů nepatří již podle nového zákoníku mezi manželské překážky.⁸¹ Přísný zákaz CIC/1917 uzavření manželství dvou pokřtěných, z nichž jeden je katolík a druhý náleží k heretickému nebo schizmatickému náboženskému společenství (c. 1060 CIC/1917), zrušil papež Pavel VI. v motu proprio „*Matrimonia mixta*“ z 31. 3. 1970.⁸² K uzavření manželství se vyžadoval již pouze dispenz místního ordináře od překážky odlišného vyznání. Podle c. 1124 CIC/1983 se již nevyžaduje formální dispenz. Přece však zůstává dovolení pro uzaření smíšeného manželství vyhrazeno příslušné autoritě.⁸³

Náš pohled na interkonfesní manželství musí být doplněn poukazem na ustanovení o křtu a výchově dětí. Podle MP „*Matrimonia mixta*“ měla katolická manželská strana závažnou povinnost dát upřímný slib, že učiní vše pro to, aby její děti byly pokřtěny a vychovávány v katolické církvi.⁸⁴ Toto ustanovení bylo převzato do c. 1125 č. 1 CIC/1983.⁸⁵

V motu proprio „*Matrimonia mixta*“ byla také abrogována trestní sankce stanovená v c. 2319 § 1 č. 3 a 4, podle níž se katolíci, kteří dají své děti křtit a vychovávat mimo katolickou církev, dopuštějí trestného činu a podléhají exkomunikaci⁸⁶. Se zřetelem na základní myšlenku nové úpravy smíšených manželství, směřující k úctě k základnímu právu na manželství a rodinu a ke svobodnému rozhodnutí víry a svědomí⁸⁷, je nepochopitelné, jak mohlo být do CIC/1983 zařazeno ustanovení c. 1366. Podle něj budou rodiče nebo zákonní zástupci, kteří dají své děti pokřtít nebo vychovat v nekatolickém náboženství, potrestáni nápravným nebo jiným spravedlivým trestem. Na rozdíl od trestněprávního ustanovení CIC/1917 se zde již nejdá o samočinný trest, nýbrž o trest, který je třeba

⁸¹ P. Krämer, Was brachte die Reform des Kirchenrechts?, s. 323; J. Prader, Das kirchliche Ehrerecht, Bozen – Würzburg – Innsbruck – Wien 1983, s. 133; srov. též H. Zapp, Kanonisches Ehrerecht, Freiburg 1983, s. 209–213.

⁸² MP „*Matrimonia mixta*“: AAS 62 (1970), s. 257–263; NKD 28, s. 118–133.

⁸³ H. Heinemann se přesto domnívá, že se v případě zákazu konfesně smíšeného manželství jedná také o zabraňující manželskou překážku (H. Heinemann, Die konfessionsverschiedene Ehe: HdKathKR, s. 796–808, 799; srov. také M. Kaiser, Neues im neuen Gesetzbuch der Kirche: StdZ 202 /1984/, s. 262–276, 275).

⁸⁴ MP „*Matrimonia mixta*“ č. 4.

⁸⁵ H. Zapp, Kanonisches Ehrerecht, s. 214 a následující.

⁸⁶ MP „*Matrimonia mixta*“, č. 15.

⁸⁷ H. Schmitz, Tendenzen nachkonziliairer Gesetzgebung, s. 27; H. Heinemann, Die konfessionsverschiedene Ehe, s. 807.

stanovit, neboť se vyžaduje přinejmenším posouzení konkrétní situace místním biskupem.⁸⁸ Zbývá však prozkoumat, jak dalece se tato trestněprávní úprava vůbec vztahuje na smíšená manželství,⁸⁹ která na rozdíl od dřívějška nemusí dávat žádné právní záruky pro katolickou výchovu dětí.⁹⁰

V církevněprávním systému utvářeném zásadami ekumenismu a svobody rozhodování jednotlivce je toto ustanovení cizorodým tělesem.⁹¹

2.3. 9 Tolerování pohřbu žehem

Již v době, kdy probíhal II. vatikánský koncil, byl instrukcí Svatého oficia zmírněn zákaz pohřbu žehem, uvedený v c. 1203 § 1 CIC/1917.⁹² Církevní pohřeb zpopelněných byl povolen v případech, kdy se spálení těla neděje z důvodů popírání dogmat, sektářství nebo nenávisti vůči Katolické církvi. Omezení kladená takovému pohřbu byla odstraněna novým „*Ordo Exsequiarum*“ z 15. 8. 1969.⁹³ Ze slavení pohřbů má však být i nadále zřetelné, že církev dává přednost pohřbu do země před žehem.⁹⁴ Proto i c. 1176 § 3 CIC/1983 doporučuje zachovat „zbožný zvyk“ pohřbívání těl zemřelých do země.⁹⁵ Nový CIC v zásadě nezakazuje pohřeb žehem. Je zapovězen pouze tehdy, koná-li se z důvodů odporučících křesťanské víře (c. 1184 § 1 č. 2 CIC/1983). „Tento novou úpravou se nejen zmínila církevní disciplina, nýbrž přiměřeně se respektuje také svobodné rozhodnutí věřícího o svém vlastním pohřbu.“⁹⁶

2.3.10 Svobodná volba školy

Oproti CIC/1917, který zakazoval navštěvování nekatolických škol (c. 1374 CIC/1917), se v novém zákoníku z roku 1983 přiznává rodičům právo svobodně zvolit dětem školu (c. 797 CIC/1983). Rodičům se navrhoje svěřit děti školám, v nichž je zajištěna katolická výchova. V opačném případě se mají postarat o to, aby se náležitá katolická výchova dála mimo školu (c. 798 CIC/1983).

⁸⁸ H. Heinemann, Die konfessionsverschiedene Ehe, s. 806.

⁸⁹ Srov. tamtéž.

⁹⁰ P. Krämer, Was brachte die Reform des Kirchenrechts?, s. 226, pozn. 21.

⁹¹ H. Müller, Geist und Gesetz. Das neue Gesetzbuch für die Kirche; Südwestfunk. Glauben heute – ze 22. 5. 1983 (rukopis), str. 9; týž, Ein neues Gesetzbuch für die Kirche. Erwartung und Wirklichkeit: Pastoralblatt 35 (1983), s. 354 – 360, 358.

⁹² Instructio de cadaverum crematione z 5. 7. 1963: AAS 56 (1964), s. 822 a násl.

⁹³ Ordo Exscquierum, Typ. Pol. Vat. 1969, Normae generales, č. 15.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ „V pohřbu do země vidí cirkev největší podobnost s pohřbem Páně“ (H. J. F. Reinhardt, Das kirchliche Begräbnis: HdbKathKR, s. 840 – 844, 840).

⁹⁶ H. Schmitz, Tendenzen nachkonziliární Gesetzgebung, s. 31.

2.3.11 Důsledky členství v zednářské lóži

Členství v zednářské lóži již podle c. 1374 CIC/1983 nevede k exkomunikaci ipso facto jako podle c. 2335 CIC/1917⁹⁷. CIC/1983 stanoví, že ten, kdo se stane členem sdružení, které brojí proti církvi, bude potrestán spravedlivým trestem. Sdružení tohoto druhu však nejsou vyjmenována⁹⁸; přestože CIC/1983 nezmíňuje žádné trestní sankce ve věci členství v zednářské lóži, zůstává v platnosti morální zákaz Německé biskupské konference z 12.5. 1980⁹⁹ ohledně vstupu do lóže.¹⁰⁰

Posouzení svobodného zednářství Německou biskupskou konferencí bylo potvrzeno a zostřeno prohlášením Kongregace pro nauku víry z 26.11. 1983¹⁰¹, vydaného kvůli chybějícím údajům o svobodném zednářství. Prohlášení Kongregace znova opakuje negativní soud církve proti svobodozednářským sdružením a zakazuje příslušnost k lóži. Katoličtí křesťané náležející ke svobodnému zednářství se nacházejí ve stavu těžkého hříchu a nemohou přistupovat ke svátemu přijímání.¹⁰² Prohlášení Kongregace jde v této otázce dále než CIC/1983, který trestá interdiktem pouze ty, kdo proticírkevní sdružení vedou nebo řídí (c. 1374). Zbývá jen očekávat, jak se projeví toto římské odmítnutí „snahy o nový modus vivendi mezi církví a svobodným zednářstvím“.¹⁰³

2.4 Hodnocení výsledků

Nový CIC může vyvolat smíšené pocity svých čtenářů. Na mnoha místech uskutečňuje koncilní ideu svobody a zodpovědnosti jednotlivého věřícího, na jiných místech se jí naopak vzdává, a znovu se zde objevují dávno překonané relikty starého kodexu.

⁹⁷ „Nomen dantes sectae massonicae aliisve eiusdem generis associationibus quac contra Ecclesiam vel legitimas civiles potestates machinantur, contrahunt ipso facto exco-municationem Sedi Apostolicae simpliciter reservatam“ (c. 2335 CIC/1917).

⁹⁸ Biskup J. Stimpfle vidí u svobodozednářských spolků naplnění skutkové podstaty machinaci proti církvi. Když katolík vstupuje do takového spolku, je podle jeho názoru třeba aplikovat cc. 1364 a 1374 CIC/1983 (J. Stimpfle, Freimaurerei und katholische Kirche. Nach Veröffentlichung des neuern Kirchenrechts: IKZ Communio 13 /1984/, 166–174, 173).

⁹⁹ Prohlášení Německé biskupské konference z 12. 5. 1980 k otázce členství katolíků ve svobodném zednářství: AfK KR 149 (1980), s. 164–174.

¹⁰⁰ R. Sebott, Der Kirchenbann gegen die Freimaurerei ist aufgehoben: StdZ 201(1983), s. 411–421, 416.

¹⁰¹ Prohlášení Kongregace pro nauku víry ke svobodnému zednářství z 26. 11. 1983: Osservatore Romano (něm. vyd. z 2. 12. 1983), s. 3.

¹⁰² Tamtéž – Tvrdí, že katolík, který je členem zednářské lóže, se nachází ve stavu těžkého hříchu, není po morálně-teologické stránce zcela neproblematické. K podmírkám pro těžký hřích viz J. Mausbach/G. Ermecke, Katholische Moraltheologie I, Münster 1954, s. 339–343.

¹⁰³ Freimaurerschelte: HerKorr 38 (1984), s. 4 a následující strany.

I když církevní zákoník respektuje a chrání svobodu rozhodování i osobní zodpovědnost jednotlivého křesťana,¹⁰⁴ nepodařilo se v něm koncipovat pojmem duchovní svobody jako opačný pól k „*potestas sacra*“¹⁰⁵ a vzdát se např. uložení povinnosti věřícímu vyžádat si dispenz od povinnosti zachovávat sváteční den (srov. c. 1245 CIC/1983).¹⁰⁶

Bylo by také možno uvážit, zda by duchovní a ekleziální nutnost každoročního přijímání¹⁰⁷ a zpovědi¹⁰⁸ neměla smysl spíše ve formě doporučení místo předpisu ukládajícího povinnost, jež však nemá žádné právní účinky (cc. 920 § 1; 989 CIC/1983).

Souhrnně lze říci, že současný Codex Iuris Canonici nevychází ve všem vstříc nařehavé žadosti papeže Pavla VI., aby byl náboženský život ovládán menším počtem zákonnych reglementací a církevní zákoník dal jednotlivému věřícímu větší prostor k vědomě odpovědnému jednání. Bude záležet na dalším právním vývoji v církvi, zda bude stále zřetelněji ukazovat, „že nesloužíme žádnému účetnímu, nýbrž nekonečně moudrému a velkorysému Bohu“.¹⁰⁹

Přeložil Stanislav Přibyl

Resumé

Tento příspěvek, přeložený s laskavým svolením autora, byl původně uveřejněn v časopise *Theologisch-praktische Quartalschrift* (1. sešit ročníku 1985). Článek chce ukázat, jak se uplatňuje v novém CIC/1983 pohled zákonodárce na svobodné rozhodování jednotlivého katolického křesťana, a to na pozadí staršího pojetí, kodifikovaného předešlým církevním zákoníkem (CIC/1917). Jako významný příspěvek přechodu k novému porozumění svobodě a zodpovědnosti křesťana autor vysoko hodnotí pokoncilií zákonodárství Pavla VI. Nejobsáhejší pasáže jsou věnovány tematickému rozboru právní úpravy jednotlivých oblastí církevního života, ve kterých se svobodné rozhodnutí podle CIC/1983 uplatňuje: přijetí a praktikování víry, spiritualita, přistupování k Eucharistii, postní předpisy, volba životního stavu, smíšená manželství a mnoho dalších. Ocenění pozitiv i případná kritika nedostatků nového kodexu podléhají přísnému metodologickému záměru autora a jsou vždy argumentačně podložené.

¹⁰⁴ H. Müller, *Theologisch-kanonische Grundlagen der Grundrechte der Christen*, s. 100; týž, *Geist und Gesetz*, s. 8; týž, *Ein neues Gesetzbuch für die Kirche*, s. 357.

¹⁰⁵ H. Schmitz, *Der Codex Iuris Canonici von 1983*: HdbKathKR, 33–57, 47. K pojmu duchovní svobody viz W. Aymans, *Kirchliche Grundrechte und Menschenrechte: AfkKR* 149 (1980), s. 389–409, 403–406; týž, „*Munus*“ und „*Sacra potestas*“: *Akten des IV. Internationalen Kongresses für Kirchenrecht*, s. 185–202, 196–199.

¹⁰⁶ H. Müller, *Das Sonntagsgebot – Anachronismus oder heilsamer Appell?*: ThPQ 122 (1974), s. 150–163, 162; týž, *Freiheit in der kirchlichen Rechtsordnung?*, s. 470, pozn. 106.

¹⁰⁷ Srov. cc. 897 a násł. CIC/1983.

¹⁰⁸ Srov. c. 959 CIC/1983.

¹⁰⁹ L. Örsy, *In der Spannung zwischen Gestz und Leben: Orientierung* 47 (1983), s. 158–161, 161.

Abstract

The Freedom of Choice in The New Canon Law

This contribution, translated with the kind permission of the author, was originally published in the magazine *Theologisch-praktische Quartalschrift* (1st issue of the year 1985). The intention of the article to show how the legislator's view of the free decision of an individual Catholic Christian is applied on the new CIC/1983 on the background of the older conception codified by the previous Church Code (CIC/1917). The author speaks highly of the post-council legislation of Paul VI. which has significantly contributed to a new understanding of freedom and responsibility of a Christian. The most extensive parts of the article are dedicated to a thematic analysis of the legal regulation of the individual aspects of church life in which the free decision is applied according to the CIC/1983: receiving and practicing faith, spirituality, the approach to the Holy Communion, fasting regulations, the choice of a state of life, mixed marriages, and many more. The appreciation of the positive values as well as the possible criticism of drawbacks in the new code are subject to the author's strict methodological design and are always well-founded by arguments.

Zusammenfassung

Entscheidungsfreiheit im neuen Kirchenrecht

Dieser mit freundlicher Genehmigung des Autors übersetzte Beitrag wurde ursprünglich in der Zeitschrift „*Theologisch-praktische Quartalschrift*“ (1. Heft des Jahrgangs 1985) veröffentlicht. Der Artikel hat die Absicht zu zeigen, wie die Ansicht des Gesetzgebers auf die freie Entscheidung eines einzelnen katholischen Christen im neuen CIC/1983 zur Geltung kommt und zwar im Hintergrund der älteren, vom bisherigen kirchlichen Gesetzbuch (CIC/1917) kodifizierten Auffassung. Der Autor schätzt sehr hoch die nachkonziliare Gesetzgebung Pauls VI. als einen erheblichen Beitrag zum neuen Verständnis der Freiheit und der Verantwortung des Christen. Die umfangreichsten Partien werden der thematischen Analyse der rechtlichen Regelung der einzelnen Bereiche des kirchlichen Lebens gewidmet, in denen die Entscheidungsfreiheit nach dem CIC/1983 zur Geltung kommt: Annahme und Ausübung des Glaubens, Spiritualität, Kommunionempfang, Fastengebote, Wahl des Lebensstands, Mischehen und viele andere. Die Bewertung der Vorteile und eventuelle Kritik an den Mängeln des neuen Kodexes sind der strengen methodologischen Absicht des Autors unterworfen und haben jeweils eine argumentative Unterlage.

Riassunto

Libertà della decisione nel nuovo diritto canonico

Questo contributo, tradotto con un gentile permesso dell'autore, è stato pubblicato per la prima volta nella rivista *Theologisch-praktische Quartalschrift* (1. fascicolo dell'anno 1985). L'intenzione dell'autore è quella di dimostrare come si fa valere lo sguardo del

legislatore del CIC/1983 alla decisione libera del singolo cristiano cattolico sullo sfondo della concezione precedente, codificata dal CIC/1917. L'autore esprime un'alta stima per la legislazione postconciliare di Paolo VI. che ha contribuito ad una nuova comprensione della libertà e della responsabilità del cristiano. La parte più estesa è dedicata a un'analisi tematica del regolamento giuridico dei singoli ambiti della vita ecclesiale in cui si fa valere la libertà della decisione secondo il CIC/1983: la ricezione e la pratica della fede, la spiritualità, l'accostamento alla comunione, le prescrizioni di digiuno, la scelta di uno stato di vita, i matrimoni misti e tanti altri temi. L'apprezzamento dei valori positivi ed eventuali critiche delle imperfezioni del nuovo codice sono soggetti a un disegno metodologico rigoroso dell'autore e sono sempre fondati attraverso un'argomentazione.

O autorovi

Dr. Felix Bernard se narodil v roce 1955 v Quakenbrücku. Studoval teologii a ekonomii v Münsteru a v Bonnu. V roce 1985 byl v Osnabrücku vysvěcen na kněze. V roce 1986 se stal doktorem teologie v oboru církevního práva. V současné době zastává funkci církevního soudce v Osnabrücku a zároveň je pověřen výukou náboženství a církevního práva na univerzitě v Osnabrücku a na vysoké škole ve Vechtě.

Dr. Felix Bernard was born in 1955 in Quakenbrück. He studied theology and economics in Münster and in Bonn. In 1985, he was ordained in Osnabrück. In 1986, he was graduated as a theology doctor in the province of ecclesiastical law. At present, he functions as a church justice in Osnabrück and simultaneously he is charged the tuition of religion and ecclesiastical law at the University in Osnabrück and at the College in Vechta.

Dr. Felix Bernard, geboren 1955 in Quakenbrück, studierte in Münster und Bonn und Volkswirtschaftslehre. 1985 wurde er in Osnabrück zum Priester geweiht. 1986 folgte die Promotion zum Doktor der Theologie im Fach Kirchenrecht. Gegenwärtig ist er als Diözesan- und Untersuchungsrichter am Bischöflichen Offizialat Osnabrück und als Religionslehrer und Lehrbeauftragter für Kirchenrecht auf der Universität in Osnabrück und an der Hochschule Vechta tätig.

Il Dr. Felix Bernard è nato nel 1955 a Quakenbrück. Ha studiato teologia ed economia a Münster e a Bonn. Nel 1985 è stato ordinato sacerdote a Osnabrück. Nel 1986 è diventato in teologia con una specializzazione in Diritto Canonico. Attualmente svolge la funzione di giudice ecclesiastico a Osnabrück e contemporaneamente è insegnante di religione e di Diritto Canonico nella Università di Osnabrück e nella Scuola Superiore a Vechta.

Právní režim bývalého cirkevního majetku v Maďarsku

Balázs Schanda

I. Zásady majetkoprávní úpravy po převratu

V Maďarsku nedošlo k reprivatizaci. Byly zde sice snahy – zvláště u zemědělského majetku – o obnovení předkomunistických vlastnických vztahů, avšak převážná většina veřejnosti a také zákonodárnství považuje majetkový stav, který se utvořil během minulých desetiletí, za legální, i když nelegitimní, nebo jej alespoň z praktických důvodů nenapadá. V letech 1991–1992 se parlament usnesl na řadě restitučních zákonů, které předpokládají neúplnou a navíc velmi degresivní náhradu škod nespravedlivě vzniklých soukromým osobám¹. Stát má sice právní povinnost reparace, avšak ta je omezena „společenskou spravedlností“ a „hospodářskou únosností“. Stát přitom uděluje odškodnění „ex gratia“ jako svého druhu „novaci“ nároků na odškodnění: tak lze vlastně chápát nároky na odškodnění, zakládající se na restitučních zákonech². Restituentům byly vydány „restituční kupony“, zvláštní cenné papíry, které lze při privatizaci státního majetku použít především k výměně za akcie ke státnímu vlastnictví. Restituční kupony poskytnuté náhradou za vyvlastnění půdy mohly být použity při dražbách půdy jako platidlo.

Občanské organizace, například politické strany, získaly ze státního majetku to, co potřebují k uskutečnění svých cílů. To však byl výjimečný „příspěvek“, se kterým se pro budoucnost již nepočítá.

¹ Zákon č. 1991/XXV, o úpravě majetkových vztahů, o částečné náhradě škod na majetku vzniklých nespravedlivě občanům, a rovněž zákon č. 1992/XXIV, o úpravě majetkových vztahů, o částečné náhradě škod vzniklých nespravedlivě aplikací norem vydaných mezi 1. 5. 1939 a 8. 6. 1949.

² Viz rozhodnutí ústavního soudu č. 21/1990 (X. 4.) AB, VerfGE 1990, 73, č. 16/1991 (IV. 20.) AB, VerfGE 1991, 58, 27/1991 (V. 20.) AB, VerfGE 1991, 73, 28/1991 (VI. 3.) AB, VerfGE 1991, 88; německy: Sólyom, László, Zum Geleit zu den Entscheidungen des Verfassungsgerichts der Republik Ungarn, Analysen und Entscheidungssammlung 1990–1993, Baden-Baden 1995, s. 88, rozhodnutí o otázkách odškodnění tamtéž, ss. 126, 183, 192.

II. Zákon o úpravě majetkových poměrů bývalých církevních nemovitostí

Účelem zákona³, na němž se parlament usnesl v roce 1991, bylo dosud neúplné odškodnění církví, jež byly těžce právně poškozovány, a na druhé straně též zajištění jejich funkčnosti a náboženské svobody.

Zákon předpokládá převedení nemovitostí patřících kdysi církvím, které se v momentě, kdy zákon vstupuje v účinnost, nacházely ve státním nebo v obecním vlastnictví a mají sloužit těmto účelům: životu z víry (výkon náboženského kultu, konference, služební byt, výchova kněžského dorostu, rádový dům), vzděláni a výchově, zdravotnictví a sociálním službám, pěči o mládež a kultuře (např. dům náboženské obce, muzeum apod.). Nárokované nemovitosti odpovídající daným kritériím však byly převedeny na církve pouze v rozsahu, který bere v úvahu úlohu státu a obcí, množství finančních prostředků a skutečné potřeby církví.

Církve sestavily seznam požadovaných nemovitostí pro zprostředkovací výbor, složený paritně ze zástupců vlády a církví, který vypracoval definitivní seznam nemovitostí doporučených k převedení. Předání majetku se má uskutečnit v průběhu deseti let, převedení některých budov však mohou církve nárokovat již během tří let. Seznam zhotovený zprostředkovacím výborem byl předložen vládě ke schválení. Každoročně – během uvedených deseti let – by mělo být převedeno minimálně 5 % nemovitostí. Vláda má v rozpočtu zajistit k tomu potřebné finanční prostředky pro ubytování nebo odškodnění dosavadního vlastníka. K tomu je třeba podotknout, že obce se zákonem staly vlastníky dříve zestátněných majetků⁴ a přitom více než 3/4 restitučních plateb nenáleží přímo církvím, nýbrž místním samosprávám: náhradou za navrácení většinou zdevastovaných budov dostanou odškodnění, za něž mohou zřizovat nové instituce. Nechtěně se tak navracení budov církvím stalo vysoce diskrétní formou podpory samospráv.⁵

Oprávněné církve nárokovaly přibližně 7 000 budov, mezi nimi byly vlastnické vztahy prohlášeny přímou dohodou mezi stranami asi v tisíci případů. Přibližně 1 500 nároků se ukázalo jako neopodstatněných. K rozhodnutí vlády došlo asi v tisíci případů. Zákon o rozpočtu z roku 1992 předpokládal tři miliardy forintů pro účely restitucí (tedy přibližně 30 milionů ECU), pro rok 1994 pak 6 miliard

³ Zákon č. 1991/XXXII.

⁴ Zákon č. 1991/XXXIII o převedení majetku některých státních majetkových podstat místním samosprávám.

⁵ Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek, 1994, Művelődési és Közoktatási Minisztérium (Církve, vyznání, náboženské skupiny v Maďarsku, 1994, Ministerstvo pro vzdělání a výchovu) 1995, s. 184.

forintů – celkově bude zákonné vyřízení procesu převedení majetku vyžadovat 143 miliard forintů.⁶ Ve státních rozpočtech pro rok 1996 a 1997 bylo určeno pro tento účel po čtyřech miliardách forintů⁷. Katolická církev požádala o převedení 2 300 budov, reformovaná církev asi 1 000. Přes sto nároků uplatňují též evangelická církev a židovské náboženské obce.⁸

Vláda opomíjí plnění zákonných závazků. Od roku 1995 se vedou jednání s církviemi, které již vícekrát snížily své nároky nebo místo předání majetku přijaly finanční odškodnění. Zákonem předpokládaná desetiletá lhůta pro vyřízení restitucí by se přitom mohlo prodloužit na dvacet let, nebo by stát mohl vyplácet platby z restitučního fondu. Mimoto – přestože právní stav je jasný⁹, došlo k určitým napětím ohledně financování institucí, které převzaly církve. Uspokojivé řešení by mohla přinést závěrečná dohoda z jednání se Svatým stolcem o majetkových otázkách a financování církve. Jiným náboženským vyznáním by mohla být umožněna obdobná jednání.

Církve potvrdily v letech 1990 – 1991 svůj nárok na výraznější účast ve výchově, kultuře a zdravotnictví a v této souvislosti též na budovy, které jim byly násilně odňaty. Stanovisko katolické biskupské konference z 20. srpna 1990 zdůrazňuje cíl obnovení spravedlnosti a vedle toho potvrzuje s ohledem na hospodářskou sílu země princip funkcionality. Podle něj slouží církve se svými institucemi obecnému dobru a majetková restituce zajišťuje její finanční nezávislost a tím odluku státu a církve. Podobně i nekatolické církve potvrdily princip funkcionality a odstupňovaného sledu restitucí a zdůraznily nutnost jednání a dohod.¹⁰ Zákon rovněž předvírá takový způsob financování církví, který si

⁶ Magyarországi egyházak, felekezetek, vallási közösségek, 1995–6, Miniszterelnöki Hivatal (Církev, vyznání a náboženské společnosti v Maďarsku, 1995–6, Úřad ministerského předsedy). Pro záležitosti církví není již od začátku roku 1996 kompetentní Ministerstvo školství, nýbrž Úřad ministerského předsedy, na němž vykonává kontaktní úlohu státní sekretář 1996, s. 197.

⁷ Zákon č. CXXI/1995. Příloha č. 1, kapitola č. XVIII titul č. 12 podtitul č. 1; zákon č. CXXIV/1996. Příloha č. 1, kapitola č. X. titul č. 11, podtitul č. 1.

⁸ Podle reprezentativních průzkumů veřejného mínění se přibližně 70 % Maďarů hlásí k církvi katolické, 20 % k reformované, 4 % k evangelické a 0,5 % k židovským náboženským obcím. Proporce praktikujících však nepřesahuje 15 %.

⁹ Zákon č. IV/1990, o svobodě svědomi a náboženství a o církvích, §19 (1): „Na činnost zařízení církevních právnických osob působících v oblasti výchovy, vyučování, dobročinnosti, zdravotnictví, sportu a péče o děti a mládež poskytuje stát příspěvky z rozpočtu ve stejně výši jako na podobná státní zařízení ...“.

¹⁰ Erdő, Péter: A katolikus egyház állaáponja az egyházi ingatlanok ügyében (Stanovisko katolické církve v záležitosti církevních nemovitostí), s. 44–51; Harmati, Béla: Az egyházi vagyon viszaadásának kérdése a nem-katolikus egyházak szempontjából (Navrácení církevního majetku z pohledu nekatolických církvi), s. 52–59; in: Parterek vagy ellenségek? Az egyházak és az állam viszonyáról (Partneři nebo nepřátelé? O vztahu církvi a státu), Egyházfórum konferencia, Budapest 1992.

přejí samy církve, k němuž však dosud nedošlo. Lze očekávat řešení systémem daně z příjmu, snad podle „italského modelu“.

III. Rozhodnutí ústavního soudu

Ústavní soud vydal důležité rozhodnutí týkající se zákona o vlastnictví, jímž se vyjasnily rovněž základní otázky vztahu státu a církve.

Na ústavní soud se obracelo větší množství žalob, směrujících proti rozličným aspektům zákona o vlastnictví. Přednětem žalob byla mimo jiné právě skutečnost, že zákon nezajišťuje existenci světonázorově neutrální školy v každém místě, což znamená protiústavní diskriminaci jiných organizací, které utrpěly podobné majetkové škody, a dále že některá ustanovení zákona poškozují práva obcí a že zákon nebyl přijat dvoutřetinovou většinou, předepsanou pro otázky základních práv.

Ústavní soud tyto žaloby svým rozhodnutím¹¹ v zásadě odmítl, přitom však prohlásil za nulitní paragraf předpokládající odškodnění, které šlo nad rámec (byť neúplných) restitucí jednáním a dohodami mezi státem a příslušnou církví. Možnost, kterou nabízel paragraf prohlášený za nulitní, mohla být chápána buď jako státní příspěvek k finanční nezávislosti církví, nebo jako úprava restituce. Protiústavně diskriminační by byla v prvním případě vůči církvím, které od roku 1948 neutrpěly žádné majetkové škody, ve druhém případě vůči jiným sdružením osob, které utrpěly podobné majetkové škody, avšak neposkytuje se jim odškodnění. Schopnost církví fungovat ani náboženská svoboda nezakládají nárok na odškodnění, které by šlo nad rámec restitucí.

To, že zákon prolamuje zásadní odmítnutí reprivatizace a – byť neúplně – přiznává určité právnické osobě předměty jejího vlastnictví, je vzhledem ke zvláštěm vlastnostem církví v souladu s ústavou. Účelem zákona č. 1991/XXXII. je podle jeho preambule jednak „částečná náprava těžkých právních krivd“, a dále „poskytnutí věcných, materiálních podmínek k činnosti“ církví. Dotyčné nemožnosti sloužily k určitým účelům a mají se k nim tedy užívat. Navrácení je přiměřené skutečné činnosti a potřebě církve, dbá se na princip „funkcionality“.

Protiústavní diskriminace přichází v úvahu pouze mezi srovnatelnými oprávněnými nebo povinnými subjekty. Církve přitom nelze postavit na roven s jinými sdruženími (např. stranami, komorami, spolkami, nebo dokonce soukromými osobami). Účel a způsob návratu majetku se zásadně liší od konceptu „neúplného odškodnění nespravedlivých majetkových škod občanů“. Toto rozlišení plyně z funkční odlišnosti majetkových podstat u postižených subjektů. Zákon slouží

¹¹ Rozhodnutí č. 4/1993 (II.12.) AB, VerfGE 1993, 48. Německy in: Brunner/Sólyom (viz pozn. 2), s. 421.

v první řadě nikoli napravení majetkových práv, nýbrž odčinění nespravedlnosti proti výkonu náboženství.

Náboženství zahrnuje lidskou osobu jako celek. Svoboda náboženství je nedělitelná od funkční schopnosti církvi. Neoddělitelnost od individuálního základního práva a potřeba autonomie církvi nepřipouští srovnání církvi s jinou právnickou osobou, s výjimkou obcí (místních samospráv), avšak i toto srovnání pokulhává. V mnoha ohledech se církve naopak podobají jiným společensky užitečným sdružením v soukromé sféře. Rozličná sdružení byla a jsou vybavována majetkem, což je neodlučitelné od základních lidských práv, která realizují, a pouze z části se tento proces kryje s restitucemi. Tak byly od převratu vybavovány majetkem obce, politické strany, odbory a pojíšťovny. Vzhledem k tomu, že se jedná o nápravu škod, lze považovat za oprávněné, že církve, které škodu neutrpěly (většinou proto, že v době zestátnění ještě neexistovaly), se na restitučním procesu nepodílejí.

IV. Zásady vztahu státu a církve

Rozhodnutí ústavního soudu projednalo a vyložilo vedle interpretace ustanovení ústavy o otázce zákonodárství, jež vyžaduje dvoutřetinovou většinu, také otázku vztahu státu a církve, a tím nastolilo důležitá měřítka, jichž je třeba dbát.

Podle uvedeného rozhodnutí ústavního soudu musí „stát v náboženských a jiných otázkách přesvědčení a svědomí zaujmít neutrální postoj. Z práva na náboženskou svobodu vyplývá povinnost státu zajistit možnost svobodné tvorby individuálního přesvědčení. Odluka církve a státu neznamená, že stát nebere na zřetel zvláštnosti náboženství a církve.“¹²

Náboženská neutralita státu je předepsána a zaručena v § 60 odst. 3 ústavy, podle něhož církev působí oddleně od státu. Z principu odluky vyplývá, že stát nemůže být institucionálně provázán s církvemi nebo s jednou z nich, nesmí se identifikovat s učením některé církve, a na druhé straně se nesmí vměšovat do vnitřních záležitostí církví nebo zaujmít stanovisko ve věroučných otázkách. Tím, že vyjádření státu jsou nepřípustná právě v otázkách obsahových, tedy těch, které jsou pro náboženství konstitutivní, mohou se rozhodnutí o náboženství a církvi týkat pouze abstraktní rámcové úpravy, skrze niž se církve začleňují do neutrálního právního systému. Právě oním neutrálním a všeobecným zákonním rámcem poskytuje stát nejvyšší míru náboženské svobody. Odluka zároveň neznamená, že stát nemá brát v úvahu specifika církví, respektive některé konkrétní církve. Právní formou „církev“ zajišťuje stát vhodné postavení náboženských skupin ve společenském soužití. Pojem „církev“ nabývá odlišný význam

¹² Rozhodnutí 4/1993 (II. 12.) AB.

z hlediska státu a z hlediska náboženství. Stát pojednává o církvi pouze poskytnutím této zvláštní právní formy. – V jiném rozhodnutí¹³, jehož předmětem byla žaloba na normativní předpis zákona č. 1990/IV. „o svobodě svědomí a náboženství a o církvích“, podle něhož se „církve“ jako takové registrují pouze v případě, že disponují větším počtem členů než sto, poukázal ústavní soud na to, že svobodný výkon náboženství nemá žádnou souvislost s uznáním „církve“. Náboženské skupiny se mohou svobodně rozhodnout, zda a v jaké formě sdružení se chtějí nechat zaregistrovat. Mezi právy rozličných společenství osob není nijaký podstatný rozdíl. Stát má volnost ve vytváření možností pro seskupení soukromých osob, pokud tím neomezuje jejich práva a svobody.

Odluka státu a církve nezbavuje stát povinnosti zajistit pozitivní i negativní náboženské svobody, jež jsou navzájem rovnocenné. Stát nemůže ani pozitivní, ani negativní náboženskou svobodu považovat za základ, proti němuž by se opak chápalo jako výjimka. Podobně nelze z neutrality státu odvozovat negativní náboženskou svobodu, čili svobodu „od náboženství“, ani náboženskou indiferenci. Je povinností státu, podporovat možnost volby pro všechny.

Obsah principu odluky je určen historickými okolnostmi. Dnešní význam ustanovení ústavy o odluce je tedy třeba vykládat v pohledu na úlohu církví v dějinách Maďarska, s přihlédnutím k současné sekularizaci. V úkolech, které kdysi byly polem působnosti církví, avšak nyní je přebírá stát (vzdělání, péče o nemocné, sociální práce), nevyulučuje odluka spolupráci, přestože i zde jsou žádoucí rigorózní záruky odluky. Rovně postavení všech registrovaných církví (v současnosti přes šedesát) by nemělo zabráňovat zohlednění skutečné společenské úlohy jednotlivých církví¹⁴.

Souhrnně lze vztah státu a církví v Maďarsku hodnotit s ohledem na vývoj v letech po převratu jako odluku otevřenou ke kooperaci, již jsou cizí jak instituce státního cirkevnictví, tak i náboženská indiference státu.¹⁵

V. Aktuální vývoj

Dne 20. června 1997 byla v Římě podepsána dohoda mezi Apoštolským stolcem a Maďarskou republikou, která upravuje financování církevních škol, sys-

¹³ Rozhodnutí 8/1993. (II. 27.) AB, VerfGE 1993, 99. Německy in: Brunner/Sólyom (viz pozn. 2), s. 469.

¹⁴ Rozhodnutí č. 4/1993. (II. 12.) AB, VerfGE 1993, 48–52.

¹⁵ Erdő, Péter; Schanda, Balázs: Egyház és vallás a mai magyar jogban (Církev a náboženství v současném maďarském právu), Budapest, 1993, s. 33–34, Erdő, Péter, Die gegenwärtige Lage des Staat-Kirche-Verhältnisses in Ungarn – Staatskirchenrechtliche und kanonische Aspekte, in: Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche (29), Münster 1995, s. 134–150.

tém financování potřeb Katolické církve prostřednictvím převodu 1 % daně z příjmu a také restituči nemovitého církevního majetku. Podle této dohody má být do roku 2011 uspokojeno 885 restitučních nároků. Zbývající část nároků má být převedena do reparačního fondu, který obsahuje částku 42 000 000 000 HUF. Fond bude valorizován v případě devalvace národní měny. Katolická církev obdrží každoročně 4,5 % z fondu počínaje rokem 1998 a 5 % počínaje rokem 2001.

Přeložil: Stanislav Přibyl

Resumé

Tento příspěvek umožňuje srovnat právní úpravu restitucí církevního majetku v Maďarsku s jejich stavem v ČR. Maďarský zákon o majetkovém stavu bývalých církevních nemovitostí z roku 1991 stanoví pouze rámcovou obecnou úpravu církevních restitucí, a proto mají pro jejich praktické provádění velký význam jednání zástupců vlády a církvi a některá rozhodnutí ústavního soudu. Definitivní věcné a časové upřesnění průběhu restitucí bylo stanoveno v nedávné době dohodou mezi Apoštolským stolcem a Maďarskou republikou.

Abstract

Legal Regime of Former Church Property in Hungary

This contribution enables us to compare the legal regulation of church property restitutions in Hungary and the Czech Republic. Hungarian law about the property state of former immovable church property from the year 1991 determines only a general skeleton regulation of church restitutions, therefore the talks between government and church representatives and some rulings of the constitutional court are very important for these restitutions to be carried on in practise. A definitive material and temporal specification of the course of the restitutions has recently been determined by an agreement between the Apostolic See and the Hungarian Republic.

Zusammenfassung

Die Regelung der Lage des ehemaligen kirchlichen Eigentums in Ungarn

Dieser Beitrag ermöglicht einen Vergleich der rechtlichen Regelung der kirchlichen Restitutionen in Ungarn mit ihrem Zustand in der Tschechischen Republik. Das ungarische Gesetz über die Regelung der Eigentumslage der ehemaligen kirchlichen Immobilien aus dem Jahre 1991 legt lediglich eine allgemeine Rahmenregelung der kirchlichen Restitutionen fest, deshalb sind für ihre praktische Durchführung von grosser Bedeutung Verhandlungen der Vertreter der Regierung und der Kirchen und einige Entscheidungen des Verfassungsgerichts. Eine endgültige sachliche und zeitliche Präzisierung des Verlaufs der Restitutionen wurde unlängst durch einen Vertrag zwischen dem Apostolischen Stuhl und der Ungarischen Republik festgesetzt.

Riassunto**Il regolamento della posizione dei beni una volta ecclesiastici in Ungheria**

Questo contributo rende possibile un confronto tra un regolamento giuridico delle restituzioni dei beni della Chiesa in Ungheria con la loro situazione nella Repubblica Ceca. La legge sulla posizione dei beni immobili una volta appartenenti alla Chiesa, entrata in vigore nel 1991, fissa soltanto un regolamento generico delle restituzioni ecclesiastiche a perciò sono di una notevole importanza per la loro realizzazione pratica sia le trattative tra i rappresentanti del Governo e delle Chiese, sia le decisioni della Corte Costituzionale. Una precisazione definitiva materiale e temporale dello svolgimento delle restituzioni era stabilita poco tempo fa tramite un accordo tra la Sede Apostolica e la Repubblica Ungherese.

O autorovi

Dr. Balázs Schanda se narodil roku 1968 v Budapešti. V roce 1993 ukončil studium práv v Budapešti a poté studoval v SRN a Velké Británii. V roce 1993 se stal pracovníkem Ústavního soudu Maďarské republiky, od roku 1997 působí jako asistent u téhož soudu a současně přednáší ústavní právo na Právnické fakultě Univerzity Loránda Eötvöse v Budapešti a církevní právo a maďarské konfesní právo na Institutu kanonického práva Katolické univerzity Pétera Pázmányho v Budapešti. Publikace Dr. Schandy jsou věnovány především otázkám náboženské svobody a vztahu církve a státu.

Dr. Balázs Schanda was born in Budapest in 1968. In 1993 he finished the Faculty of Law in Budapest and then he studied in Germany and Great Britain. In 1993 he became employee of the Constitutional Court of the Hungarian Republic, where he has been working since 1997. At the same time he lectures constitutional law on the Faculty of Law of the Loránd Eötvös University in Budapest and canon law and Hungarian ecclesiastical law at the Institute of Canon Law of the Péter Pázmány Catholic University in Budapest. Dr Schanda's publications are dedicated in particular to the matters of religious freedom and the relationships between the Church and the State.

Dr. Balázs Schanda wurde im Jahre 1968 in Budapest geboren. Im 1993 schloss er sein rechtswissenschaftliches Studium in Budapest ab und danach studierte er in der BRD und in Grossbritannien. Im 1993 wurde er Angestellter des Verfassungsgerichts der Ungarischen Republik, seit 1997 ist er als Assistent bei demselben Gericht tätig und gleichzeitig hält er Vorträge im Verfassungsrecht an der Juristischen Fakultät der Loránd Eötvös Universität in

Budapest und im Kirchenrecht und ungarischen Staatskirchenrecht auf dem Institut des kanonischen Rechts der Katholischen Universität Péter Pázmány in Budapest. In seinen Veröffentlichungen widmet sich Dr. Schanda vor allem den Fragen der religiösen Freiheit und der Beziehung von Staat und Kirche.

Dr. Balázs Schanda è nato nell'anno 1968 a Budapest. Nel 1993 si è laureato in diritto a Budapest dopodiché ha studiato in Germania e in Gran Bretagna. Nel 1993 è diventato impiegato della Corte Costituzionale della Repubblica Ungherese dove svolge dal 1997 un'attività dell'assistenete e nello stesso tempo insegna il Diritto Costituzionale nella Facoltà Giuridica dell'Università Loránd Eötvös a Budapest e il Diritto Canonico con il Diritto Ecclesiastico ungherese nell'Istituto di Diritto Canonico dell'Università Cattolica di Péter Pázmány a Budapest. Le pubblicazioni del Dr. Schanda sono dedicate soprattutto alle questioni di libertà religiosa e di rapporto tra la Chiesa e lo Stato.

Se Společností pro církevní právo
je od 1. listopadu 1997
možný kontakt
prostřednictvím elektronické pošty (e-mail).

E-mail adresa Společnosti pro církevní právo:

SPCP@ius.prf.cuni.cz

Graciánův dekret ve zkratce

JUDr. Antonín Ignác Hrdina, O.Praem.

Sbírka boloňského kamalduliána a mistra práva na tamější klášterní škole Graciána, nazvaná „*Concordia discordantium canonum*“ (zkráceně „*Decretum Graciáni*“) a sestavená kol roku 1140, je bezpochyby jednou z nejvýznamnějších právních památek středověku. Existuje o ní přebohatá literatura a není cílem tohoto článku přidávat k ní další. Všechny učebnice právních dějin zabývající se onou dobou o ní pojednávají. Každý právník i každý teolog se o ní učí. Protože však Dekret není ani odborné právnické a teologické veřejnosti snadno dostupný (sám *Corpus Iuris Canonici*, jehož je Graciánův Dekret součástí, v Čechách (pokud vím) nevyšel, natož aby byl přeložen do češtiny), nebudu daleko od pravdy, odhadnu-li, že i většina těch, kteří se honosí titulem „*doktor obojího práva*“, Dekret nikdy v ruce nedržela a učila se právě jen o něm, nikoli však z něj. A tak představy o tom, co vlastně Gracián sepsal, bývají dosti mlhavé.

Následující text chce tuto mlhu poněkud rozptýlit. Činí tak překladem tzv. „Zkráceného Dekretu“ (*Decretum abbreviatum*), který ve vydáních Korpusu kanonického práva bývá předřazen vlastnímu textu Graciánova Dekretu (autor této zkratky není uváděn). Graciánova sbírka totiž, ač systematicky uspořádaná, je už pro svůj úctyhodný rozsah málo přehledná. A tak byla již brzy po svém vzniku opatřována různými rejstříky, nadpisy, indexy, obsahy (i metrickými!) atd. – i následující abreviací. Je ovšem třeba upozornit, že stručnost je zde na újmu přesnosti; v jednom či dvou řádcích ostatně dost dobré ani nelze zachytit obsah toho, o čem uvnitř jednotlivé distinckce či kauzy pojednává někdy i celá řada kánontů. To se týká i heslovitých odpovědí (*solutions*) na otázky (*quaestiones*) v druhé části Dekretu. Mimo to se zdá, že autor si s precizností svého sumáře nedělal příliš hluboké vrásky. To vše při překladu působilo nejednu potíž. Protože však i tento „Zkrácený Dekret“ je dnes již právní památkou sui generis, držel jsem se při překladu jeho textu i v případech, kdy jsem musel usuzovat na přílišnou interpretační volnost autora. Slova v závorce, tu a tam uváděná pro lepší pochopení textu, pocházejí od překladatele.

Pro překlad jsem (namátkou) použil: *Corpus Iuris Canonici emendatum et notis illustratum, Gregorii XIII. Pontif. Max. jussu editum, indicibus variis novisque et appendice Pauli Lancellotti Perusini aductum...*, Basilej 1682. Za laskavé přehlédnutí překladu děkuji podpřevorovi strahovského kláštera **Zdeňku Tadeáši Řehákovi, O.Praem.**

Gratian's Decree in Brief

Gratian's Decree is a systematically but due to its considerable extent not very clearly arranged digest. Therefore it has been provided with different registers, headings, indexes and lists of contents since shortly after its creation. Finally, a concise summary called *Decretum abbreviatum* was drawn up by an unknown author.

In the following document, we present a translation of this summary which has been done and provided with an explanatory introduction by Dr Antonín Ignác Hrdina, lecturer of canonical law at the Faculty of Law, University of Pilsen.

Decretum Gratiani in einer Verkürzung

Decretum Gratiani ist zwar eine systematisch geordnete, aber mit Rücksicht auf ihren ehrwürdigen Umfang wenig übersichtliche Sammlung. Und so wurde sie schon bald nach ihrer Entstehung mit verschiedenen Registern, Überschriften, Indexen und Inhalten versehen. Schließlich wurde von einem unbekannten Verfasser ein bündiger Auszug gestaltet, der *Decretum abbreviatum* heißt.

Im folgenden Dokument legen wir eine Übersetzung dieses Auszuges vor, der vom Dr.jur. Antonín Ignác Hrdina, dem Lehrer des kanonischen Rechts an der juristischen Fakultät der Pilsner Universität verfaßt und mit einer erläuternden Einführung versehen wurde.

Decreto di Graziano abbreviato

Decreto di Graziano è una collezione sistematicamente ordinata, tutta via poco chiara, vista la sua estensione rispettabile. Perciò è stata fornita già presto dopo la sua stesura con dei vari registri, titoli, indici, contenuti. Alla fine un autore ignoto ha redatto un breve sunto chiamato *Decretum abbreviatum*.

Nel documento seguente presentiamo una traduzione di questo estratto fatta e fornita con un introduzione esplicativa da Dr. Antonín Ignác Hrdina, docente di Diritto Canonico nella facoltà giuridica di Pilsen.

ZKRÁCENÝ DEKRET

jednotlivě se dotýkající všech témat

Kniha Dekretu je rozdělena na tři části, z níž první obsahuje distinkce, druhá právní případy a třetí pojednává o zasvěceních. PRVNÍ ČÁST se dělí na sto jednu distinkci.

PRVNÍ distinkce pojednává o právu přirozeném a lidském, vymezujíc přirozeně samo právo a jeho druhy a rozlišujíc mezi právem psaným a nepsaným.

Druhá o právu kviritském čili římském, vymezujíc jeho druhy.

Třetí rozlišuje různá označení kanonického práva a stručně je vykládá.

Čtvrtá, k čemu slouží zákony a co nařizují posvátné kánony.

Pátá, kterak je přirozené právo nezměnitelné a že bez újmy trvá to, co je v něm obsaženo.

Šestá, zda se noční nečisté sny počítají za hřich; a ke konci se pokračuje o vznětenosti přirozeného zákona.

Sedmá uvádí zákonodárce, ukazujíc, jak započalo právo.

Osmá stanoví rozdíl mezi právem přirozeným a obyčejovým.

Devátá za pomoci autorit a příkladů dokazuje, že lidské zákony musejí ustoupit přirozenému právu.

Desátá ukazuje, že zákony vladařů podléhají kánonům.

Jedenáctá říká, že obyčej má ustoupit schváleným zákonům.

Dvanáctá praví, že má být zachován chvályhodný obyčej, který neodporuje ani posvátným kánonům ani pravdě ani dobrým mravům.

Trináctá žádá, aby se nepřipouštěla dispenz odporující přirozenému zákonu, leda aby se vyhnulo většímu zlu.

Čtrnáctá, že nikdo nemá spáchat menší hřich, aby se mohl vyhnout jinému většímu.

Patnáctá pojednává o době, kdy byly přijaty posvátné kánony, sepsány knihy (svatých Otců) a konány sněmy; a která díla lze připustit.

Šestnáctá stanoví, že mají být uznávány Kánony apoštolů; pak uvádí, v jaké době a za kterého papeže či císaře byly konány jednotlivé sněmy.

Sedmnáctá říká, že bez papeže lze konat (poradní) shromáždění, ne však sněmy.

Osmnáctá ukazuje, že partikulární sněmy nemohou stanovit obecné právo; proto se v té souvislosti uvádí, k čemu jsou užitečné, kolikrát do roka, v jaké době a pod čím autoritou se mají konat a že metropolita nemá nic požadovat od biskupů, kteří se shromáždili na sněmu. Dodává o trestu pro biskupa, který se nedostavil, ač byl na synod povolán.

Devatenáctá, pojednávajíc o účinnosti dekretálů, říká, že je třeba svědomitě plnit církevní přikázání.

Dvacátá říká, že při rozhodování věcí se má brát zřetel na posvátné kánony, ale při výkladu Písma na svaté učitele.

Dvacátá první pojednává o různých svěceních a stupních duchovních, učíc, kdo jsou vykonavateli čili služebníky kánonů, od nejvyššího k nejnižšímu; a stanoví rozdíly mezi postavením duchovních, dokazujíc, že vyšší nemá být souzen od nižšího.

Dvacátá druhá o důstojnosti římské církve a některých dalších (církví).

Dvacátá třetí o svěcení duchovních, počínajíc od římského biskupa až k ostiárovi.

Dvacátá čtvrtá o přezkoušení svěcenců.

Dvacátá pátá o úradech duchovních, počínajíc ostiárem a pokračujíc až k biskupovi. Přibližně uprostřed distinkce uvádí počátek třinácti příkazů z Apoštolských kánonů a pokračuje slovy: „Je třeba, aby biskup byl bezúhonny“. A při této příležitosti pojednává o různém významu slova „úhona“. A ukazuje, co je mravné a co dovolené.

Dvacátá šestá popisuje druhý příkaz z Apoštolských kánonů, že „biskup má být mužem tolíko jedné ženy“.

Dvacátá sedmá dosvědčuje, že k svatým svěcením nelze připustit ty, kdo odmítají slíbit zdrženlivost, rozlišujíc mezi slavným a jednoduchým slibem.

Dvacátá osmá dosvědčuje, že v západní církvi duchovním není dovoleno mít ženy, připojujíc podjáhenství, u něž to dříve nebylo zakázáno. Viz co se tam pojmenovává.

Dvacátá devátá ukazuje, že některé kapitoly je třeba vykládat s ohledem na důvod (vydání normy), některé s ohledem na dobu, některé s ohledem na místo, některé s ohledem na osobu.

Třicátá – protože v 28. distinkci bylo řečeno, že kněží od sebe nemají odvrhovat své ženy pod záminkou zbožnosti – zde říká, že to bylo stanoveno z jistého důvodu, totiž kvůli některým bludařům, kteří opovrhovali manželství.

Třicátá první dokazuje a pro (jednotlivá) území uvádí příklady, že duchovní mají zachovávat zdrženlivost a že zdrženlivost má být zachovávána všemi s výjimkou duchovních východních (obřadů).

Třicátá druhá ještě pokračuje o zdrženlivosti duchovních a říká, že ti, kdo mají nějaké ze čtyř svatých svěcení, jsou vázání zdrženlivostí, a mají-li veřejné souložnice, nikdo nemá chodit na jejich mše.

Třicátá třetí ukazuje, že (ke svěcení) nemají být povýšeni bigamisté, tělesně postižení, půjčující na úrok, veřejní kajícni, hráči, herci na divadle, zuřivci, ti, kdo se chtějí vloudit (ke svěcení), berou si nevěstky za ženy a mají souložnice.

Třicátá čtvrtá stanoví, že biskup se má vyhýbat přílišné důvěrnosti vůči domácím osobám i vůči příbuzným a že mu není dovoleno lovit zvěř.

Třicátá pátá pojednává o třetí kapitole Apoštolských kánonů, že svěcenec nemá být opilec.

Třicátá šestá říká, vysvětlujíc to, že duchovní mají mít přiměřenou znalost Písma svatého.

Třicátá sedmá ukazuje, že duchovní nemají brát zřetel na knihy pohanů, že však mají mít znalosti světských věd.

Třicátá osmá dokazuje, že kněz má být vzdělán ve vědách a nemá být neznalý kánonů; neznalost je totiž jemu samému nebezpečná.

Třicátá devátá ukazuje, že biskup má být moudrý ve vedení světských záležitostí, které díky jeho opatrnosti nezpůsobí církvi škodu.

Čtyřicátá vykládá pátou kapitolu Apoštolských kánonů, že biskup má být vážený; a pojednává o vnitřní důstojnosti, která spočívá ve ctnostech.

Čtyřicátá první pojednává o vnější vážnosti, která spočívá v důstojnosti, vystupování, oděvu a umírněnosti v pití a jídle.

Čtyřicátá druhá říká, že má být pohostinný.

Čtyřicátá třetí, že má být jednak cudný, jednak učený.

Čtyřicátá čtvrtá, že nemá být pijan, což je součást toho, co jsme řekli v 35. diskuse.

Čtyřicátá pátá, že (se biskupem nesmí stát ten), kdo usmrtil člověka.

Čtyřicátá šestá, že nemá být svárlivý.

Čtyřicátá sedmá, že nemá být hrabivý a že má dobré stát v čele svého domu.

Čtyřicátá osmá, že nemá být nedávno pokřtěný.

Čtyřicátá devátá stručně a krátce shrnuje předpisy Apoštolských kánonů. A stanoví příčiny a důvody, proč (lidé) zločinní a hříšní nemají být povyšováni na biskupy.

Padesátá pojednává o pádu a nápravě duchovních.

Padesátá první je o dvořanech čili úřednících, o těch, kdo jsou povinni podávat vyúčtování, o soudcích a advokátech, zda mají být svěcení, či nikoli.

Padesátá druhá je o převráceném pořadí svatých svěcení, neboli o duchovním, který byl chybně povyšen (ke svěcení).

Padesátá třetí o tom, zda úředníci mají či nemají být přijímáni mezi duchovenstvo či do kláštera. A tam se dokazuje, proč úředníci a jinak vázané osoby nemají být svěcený.

Padesátá čtvrtá, že otroci, kteří nebyli svými pány propuštěni, nemají být povyšováni (ke svěcení), dokud nedosáhli svobody.

Padesátá pátá, zda tělesně vadní, bigamisté, nevzdělanci a veřejní kajícníci mají být svěcení, či nikoli.

Padesátá šestá, že nemají být svěcení synové kněží a osoby zrozené ze smilstva a cizoložství.

Padesátá sedmá pojednává o tom, zda mají být svěcený osoby pokřtěné v nemoci.

Padesátá osmá, že mniši nemají být svěcení bez přivolení opata.

Padesátá devátá, že (ani) vzdělaní laici nemají být bez přípravy svěcení.

Šedesátá ukazuje, jaký stupeň svěcení mají mít ti, kdo jsou vybráni za proboštou či děkana nebo arcikněze či biskupa.

Šedesátá první ukazuje, že laici nemají být za biskupa voleni, nýbrž postulováni.

Šedesátá druhá ukazuje, že duchovním přísluší volit (biskupa) a lidu (přísluší) projevit souhlas.

Šedesátá třetí dokazuje, že laici se žádným způsobem nemají vměšovat do voleb biskupů.

Šedesátá čtvrtá stanoví, v které době a za čí přítomnosti mají být konsekrování biskupové.

Šedesátá pátá říká, že biskup má být konsekrován arcibiskupem za přítomnosti všech biskupů provincie, pokud se neomluvili. A tam říká, že pokud dva nebo tři odporují ostatním, kteří souhlasí s biskupským svěcením, ať převáží většinové rozhodnutí.

Šedesátá šestá o povýšení na arcibiskupa, který má být svěcen všemi biskupy provincie, a že nemá být konsekrován méně než třemi (biskupy).

Šedesátá sedmá o povýšení čili svěcení na kněze.

Šedesátá osmá říká, že ti, kdo byli vysvěceni od osob, o nichž není zřejmo, že jsou biskupy, mají být vysvěceni opětovně. Neboli stanoví neopakovatelnost (platně uděleného) svěcení a (pojednává) o chorepiskopech.

Šedesátá devátá, že první tonsuru lze přijmout z ruky opata. Zvláště stanoví, že osoby bez svěcení nemají vykonávat posvátné služby v Boží církvi.

Sedmdesátá pojednává o tom, že nikdo nemá být svěcen bez titulu.

Sedmdesátá první, že nikdo nemá být svěcen od cizího biskupa.

Sedmdesátá druhá, že neznámý duchovní nemá být přijímán bez propouštěcího či doporučujícího listu.

Sedmdesátá třetí ukazuje, jak mají vypadat tzv. „*litterae formatae*“ a propouštěcí listy.

Sedmdesátá čtvrtá pojednává o tom, zda má svěcení být udělováno proti vůli svěcenců.

Sedmdesátá pátá o době a dni konsekrace biskupů, jakož i o dobách svěcení jiných duchovních.

Sedmdesátá šestá o kvatembrových postech, a proč je třeba (*o kvatembrech*) se postit.

Sedmdesátá sedmá stanoví, jak postupně mají být duchovní svěcení, a také pojednává o časových odstupech (mezi jednotlivými svěceními).

Sedmdesátá osmá, v jakém věku mají být svěcení kněží.

Sedmdesátá devátá připomíná, že Nejvyšší velekněz může být ustanovován jedině od kardinálů.

Osmdesátá, na kterých místech mají být ustanovování biskupové a arcibiskupové.

Osmdesátá první na závěr učí, že na biskupa má být vysvěcen jen ten, kdo se nedopustil zločinu; a že duchovní nemají žít se ženami.

Osmdesátá druhá učí, že biskup se má postarat o ty, kteří nemohou pracovat vlastníma rukama; a dodává, že dopustí-li se kdo z duchovních smilstva a činí pokání, může na základě dispenze setrvat v posvátné službě.

V osmdesáté třetí se učí, že prelát nejen má být prost hříchu, ale také že nemá souhlasit s hříchy druhých.

Osmdesátá čtvrtá žádá, aby prelát bděl nad ochranou chudáků, pomocí utiskovaným a nad péčí o kláštery.

Osmdesátá pátá pojednává o pohostinnosti duchovních, již jsou povinni biskupům.

Osmdesátá šestá dokazuje, že biskup má být učený, aby uměl napomínat podřízené. A rovněž že má být štědrý vůči těm, kdo trpí nouzí, a ne vůči hercům.

Osmdesátá sedmá dokazuje, že biskup má poskytovat ochranu vdovám, sirotkům a utlačovaným.

Osmdesátá osmá říká, že duchovní se nemají ze ziskuchtivosti věnovat podnikání, leda aby ze zbožnosti pomáhali sirotkům a vdovám.

Osmdesátá devátá říká, že biskup musí dobré stát v čele svého domu, aby uměl zachovávat předpisy při správě církevních záležitostí.

Devadesátá učí, jak mají být napravovány svárlivé osoby a že nemají být svěceny, pojednávajíc o dovolených a počestných úkonech.

Devadesátá první o způsobu zpěvu v církvi, a také o pravomoci zvoleného. Rovněž říká, že nestačí-li duchovním jejich obročí, mohou si prostředky nutné k obžívě opatřit dovoleným řemeslem.

Devadesátá druhá říká, že se má zpívat více srdcem než hlasem.

Devadesátá třetí o poslušnosti nižších (duchovních) vůči vyšším a že se níkdo nemá stýkat s nepřáteli Římské církve.

Devadesátá čtvrtá o legátovi římského biskupa, že mu nesmí být bráněno ve výkonu úřadu a kdo by mu bránili, mají být exkomunikováni. Také dokazuje, že vyšší úřadem může nižšimu svěřit vedení svých záležitostí. A (také pojednává o tom, čeho se odvážují arcijáhni).

Devadesátá pátá říká, že kněží mohou i za přítomnosti biskupů, třebaže jim jsou podřízeni, slavit svatá tajemství a kázat.

Devadesátá šestá říká, že laikům – ani císařům – není dovoleno někoho ustanovovat či rozhodovat o církevních věcech.

Devadesátá sedmá říká, že císař a ostatní knížata mohou církvi na její žádost pomáhat; a (říká) podřízeným, že Římská církev nemá odkudkoli přijímat vyslance bez rádných pověřovacích listin.

Devadesátá osmá říká, že duchovní z ciziny a ze zámoří nemají být přijímáni (ke svěcení) bez doporučení (alespoň) pěti biskupů.

Devadesátá devátá pojednává o primasech a jejich pravomoci a že nikdo nemá být nazýván „všeobecným“ (patriarchou).

Stá pojednává o paliu a jeho užívání.

Stá první a poslední, že jedna provincie nemá být rozdělována na dvě.

– oOo –

DRUHÁ ČÁST, obsahující právní případy, je rozdělena na 36 kauz, z nichž každá obsahuje několik otázek.

PRVNÍ kauza má sedm otázek.

První se ptá, zda je hříchem prodávat duchovní věci. Odpověď: Ano.

Druhá, zda při vstupu do kostela či kláštera se mají požadovat a dávat peníze.

Odp. Ne.

Třetí, zda je svatokupectvím kupovat církevní obročí. Odp. Ano.

Čtvrtá, zda se dopouští zločinu ten, pro nějž se jeho otec bez jeho vědomí dopustil svatokupectví. Odp. Omlouvá ho neznalost skutková, nikoli právní.

Pátá, zda je někomu dovoleno ponechat si to, co pro něj otec získal svatokupectvím. Odp. Podle přísného práva ne, podle milosrdenství lze zamhouřit oči.

Šestá, zda mají či nemají být odmítáni ti, kteří bez svého vědomí byli vysvěceni simonistou. Odp. Po dokázání nevědomosti ať jsou milosrdně snášeni.

Sedmá, zda lze přijmout do biskupské hodnosti toho, kdo se odřekl bludu. Odp. Přísnost káže sesadit ho, ale rozvážnost ponechat ho.

DRUHÁ kauza má osm otázek, a pátá v ní předchází čtvrtou.

První se ptá, zda při vnějším provinění je třeba zachovávat právní pořádek (při dokazování). Odp. Ano, nejde-li o notoricky známou skutečnost.

Druhá, zda oloupený může být někým obžalován. Odp. Ne, dokud mu není vráceno, co mu bylo odňato.

Třetí, jakým trestem mají být trestáni žalobci, kteří neunesli důkazní břemeno. Odp. Stejným trestem (který hrozil obžalovanému).

Pátá, zda v případě, že není žalobce, může být obviněný nucen k očistné přísaze. Odp. Ne, leda by šlo o veřejně bezecného.

Čtvrtá, zda může být odsouzen biskup na základě svědectví dvou svědků. Odp. Ano.

Šestá, jakým (opravným) prostředkem lze napravit věc. Odp. Odvoláním, jež však nemá být dovoleno tomu, kdo se odvolává za účelem protahování věci.

Sedmá, zda laici či mniší nebo kterékoliv osoby nižšího postavení mohou být připuštěni k obžalobě osob výše postavených. Odp. Podle nového práva nikoli.

Osmá, jaká má být žaloba. Odp. Písemná.

TŘETÍ kauza obsahuje jedenáct otázek.

První, zda má být každému vráceno, oč byl oloupen. Odp. Ano, leda by šlo o zvláštní případy. Neboť nemá být odškodněn bezectný, odpadlík od víry, spravedlivě zbavený věci, vyobcovaný a podezřelý.

Druhá se ptá po odkladech, v kterém čase mají být povoleny: zda pouze po navrácení (odňatého), anebo zda mají být poskytnuty komukoli po předvolání k případu. Odp. Podle úvahy soudce.

Třetí, v délce kolika měsíců je lze v obou případech povolit. Odp. Viz výše.

Čtvrtá, zda bezectní mohou být připuštěni k podání svědectví. Odp. Ne, leda proti sobě podobným.

Pátá, zda lze předvést jako svědky osoby z domu (obžalovaného) anebo (naopak) jeho nepřátele. Odp. Ne.

Šestá, zda viník může být souzen mimo (církevní) provincii. Odp. Ne.

Sedmá, zda člověk nikoli bezúhonné může být soudcem. Odp. Ano, pokud to církev připustí.

Osmá, zda biskup může být souzen jedním člověkem. Odp. Ne, nýbrž pouze dvanácti biskupy, avšak Nejvyšší velekněz si může vyhradit vynesení rozsudku.

Devátá, zda žalobci mohou obžalovat nepřítomného a svědkové svědčit proti nepřítomnému. Odp. Ne.

Desátá, zda ti, kteří neuspěli při jednom jednání, mohou být připuštěni k dalšímu. Odp. Ne.

Jedenáctá, zda obžalovaný může obrátit žalobu proti žalobci. Odp. Ne, leda by šlo o těžší zločin.

ČTVRTÁ kauza má šest otázek.

První, zda exkomunikovaný může obžalovat jiného. Odp. Ne.

Druhá, zda osoba mladší 12 let může svědčit v trestní věci. Odp. Ne.

Třetí, zda ten, komu je zapovězeno žalovat, může být svědkem. Odp. Ne.

Čtvrtá, zda táž osoba může být obžalovaným a (současně) svědkem. Odp. Ne.

Pátá, zda má být exkomunikován ten, kdo je předvolán k (projednávání) případu a nedostaví se. Odp. Ano, pokud neprokáže spravedlivý důvod nepřítomnosti.

Šestá, zda podvodný žalobce může být vyslechnut ve vlastní věci. Odp. Ano, nejde-li o trestní záležitost.

PÁTÁ kauza má šest otázek.

První, jakým trestem má být potrestán ten, kdo napiše pomlouvačnou žalobu. Odp. Vyobcováním, pokud neprokáže, co napsal.

Druhá, kolikrát má kdo být předvolán k (projednání) případu, než je exkomunikován. Odp. Ne pouze jednou, nýbrž dvakrát.

Třetí, zda se někdo může zúčastnit projednávání trestní věci prostřednictvím zástupce. Odp. Ne, pokud nejde o vznešenou osobu. Avšak u civilního případu bezpráví ano.

Čtvrtá, zda lze bez synodálního výslechu odsoudit biskupa. Odp. Ne.

Pátá, zda má být považován za nepřitele ten, kdo někoho obžaluje. Odp. Ne, jestliže tak učiní z lásky.

Šestá, jakým trestem má být potrestán ten, kdo nedokáže to, co tvrdí. Odp. Týmž trestem (který hrozil obžalovanému).

ŠESTÁ kauza má pět otázek.

První, zda osoby zločinné nebo bezectné mohou zbožného biskupa obžalovat ze svatokupectví. Odp. Ne.

Druhá, jestliže biskup chce obžalobu obrátit proti žalobci, zda má být dána víra jeho prostému slovu. Odp. Ne.

Třetí, zda je dovoleno žádat rozsudek od biskupa jiné provincie. Odp. Ne, leda v případě odsouzení.

Čtvrtá, k jakému soudu se lze obrátit, nejsou-li biskupové provincie jednotni ve svém rozsudku. Odp. K soudu arcibiskupů a biskupů sousední provincie.

Pátá, zda v případě, že chybí žalobce, může být viník nucen k dokazování (své viny). Odp. Ne, avšak je-li bezectný, může být nucen k očistné přísaze.

SEDMÁ kauza má dvě otázky.

První, zda za života biskupa může být jiný vysvěcen pro tutéž provincii. Odp. Ne, pokud původní nebyl přeložen nebo neodstoupil. Avšak pro nemoc nebo starost je mu dáván koadjutor.

Druhá, zda ti, kteří odstoupili z důvodu nemoci, mohou po uzdravení žádat biskupský stolec zpět. Odp. Ne.

OSMÁ kauza obsahuje pět otázek.

První, zda je biskupovi dovoleno, aby si vybral nástupce. Odp. Ne.

Druhá, zda při volbě biskupa mají platit intervence přátel. Odp. Ne.

Třetí, zda je simonií složit po volbě přísahu o nepřijímání závazků, které mohou poškodit nebo omezit církev (diecézi). Odp. Ano, pokud o tom (před volbou) předcházela úmluva.

Čtvrtá, zda je duchovním dovoleno odchýlit se od rozhodnutí biskupa obžalovaného ze zločinu před vynesením rozsudku. Odp. Ne před odsouzením, leda cestou odvolání se.

Pátá, zda se osoba obžalovaná před papežem může vrátit bez jeho apoštolského listu. Odp. Ne.

DEVÁTÁ kauza má tři otázky.

První, zda osoba vysvěcená od exkomunikovaného má být odstraněna (z úřadu). Odp. Ne, jestliže nevěděla, že (světitel) je exkomunikovaný.

Druhá, zda je arcibiskupovi nebo biskupovi dovoleno světit cizí duchovní. Odp. Ne bez propouštěcí listiny vlastního biskupa.

Třetí, zda je dovoleno arcibiskupovi omilostnit nebo odsoudit duchovní svého sufragána. Odp. Ne, leda v případě zanedbání (povinnosti sufragánem) nebo bylo-li podáno odvolání.

DESÁTÁ kauza obsahuje tři otázky.

První, zda kostel se vším svým majetkem podléhá biskupovi či jeho nařízením. Odp. Ano.

Druhá, zda je biskupovi dovoleno zcizovat vči kostela. Odp. Ne, leda v určitých případech.

Třetí, co se od jednotlivých kostelů může požadovat jako „*cathedraticum*“ (tj. roční poplatek biskupovi). Odp. Dva solidy.

JEDENÁCTÁ kauza má tři otázky.

První, zda duchovního lze pohnat před světský soud. Odp. Ne.

Druhá, jakým trestem má být potrestán ten, kdo pohnal duchovního před světský soud. Odp. Exkomunikací.

Třetí, jakým trestem má být potrestán ten, kdo se nezachoval podle rozsudku biskupa. Odp. Sesazením.

DVANÁCTÁ kauza obsahuje pět otázek.

První, zda je duchovním dovoleno mít vlastní majetek. Odp. Nikoli řeholníkům.

Druhá, zda je dovoleno darovat vči náležející kostelu. Odp. Ne, leda v určitých případech.

Třetí, zda duchovní mohou to, co nabyla z majetku církve, přenechat, komu chtějí. Odp. Ne, pouze církvi.

Čtvrtá, komu mohou duchovní přenechat to, co pochází jednak z jejich majetku, jednak z majetku církve. Odp. Částečně církvi, částečně dědicům.

Pátá, zda je duchovním dovoleno pořizovat závěť. Odp. Ano, o vlastním majetku.

TŘINÁCTÁ kauza má dvě otázky.

První, zda desátky je třeba odvádět z důvodu místní nebo osobní příslušnosti. Odp. Z obojího (důvodu).

Druhá, zda se promlčuje právo přijímat a (povinnost) odvádět desátky. Odp. Ano.

ČTRNÁCTÁ kauza má šest otázek.

První, zda je duchovním dovoleno domáhat se u soudu svých věcí. Odp. Ano.

Druhá, zda ve věcech týkajících se kostela je třeba vyslechnout svědky téhož (kostela). Odp. Ano.

Třetí, zda je úrokem, příjme-li se něco nad to, co bylo půjčeno. Odp. Ano.

Čtvrtá, zda je duchovním či laikům dovoleno brát úroky. Odp. Ne.

Pátá, zda se z úroků mají poskytovat almužny. Odp. Ne.

Šestá, zda mohou činit pokání ti, kteří půjčovali na úrok. Odp. Ne, dokud mají u sebe to, co mají vrátit.

PATNÁCTÁ kauza má osm otázek.

První, zda je přičitatelné to, co osoby učinily z nevědomosti nebo z nepříčetnosti. Odp. Ne, pokud si nevědomost samy nezavinily.

Druhá, zda je duchovním dovoleno požadovat dávky pro úhradu nákladů (svého) *patrocinia*. Odp. Ano.

Třetí, zda kněz může být odsouzen na základě udání ženy, s níž zhrešil. Odp. Ne.

Čtvrtá, zda v den Páně mohou biskupové vyšetřovat případy. Odp. Ne.

Pátá, zda tomu, kdo popírá zločin, může být uložena očistná přísaha. Odp. Ne, leda by platil za bezectného.

Šestá, zda v trestních věcech může být doznání vynucováno torturou. Odp. Ne.

Sedmá, zda jáhna či kněze může sesadit výlučně biskup. Odp. Ne.

Osmá, zda ten, kdo se doznal nebo byl usvědčen z toho, co spáchal před svěcením, může vykonávat posvátnou službu. Odp. Ne.

ŠESTNÁCTÁ kauza má sedm otázek; a v ní je pátá otázka postavena na třetím místě.

První, zda je mnichům dovoleno vykonávat posvátné služby. Odp. Ano, s přivolením biskupa a se souhlasem opata.

Druhá, zda je jim dovoleno ke svým kaplí ustanovovat kněze. Odp. Ano, pokud jim (kaple) náležejí „plným právem“ (*pleno iure*).

Pátá, zda je biskupům a opatům dovoleno činit si z titulu územního práva nárok na kostel. Odp. Ne.

Třetí, zda se promlčují práva kostela. Odp. Ano.

Čtvrtá, zda může kostel na (jiném) kostelu či klášteru (něco) získat vydržením. Odp. Ano.

Šestá, zda ten, kdo do věci v majetku kostela, kterou má v držení jiný, vnikne vlastní mocí, prohrává spor. Odp. Ano, ale ne kostel.

Sedmá, zda je někomu dovoleno přijmout obročí z ruky laika. Odp. Ne, pokud kostel nebo klášter nemá patronátní právo.

SEDMNÁCTÁ kauza má čtyři otázky.

První, zda se proviní proti slibu ten, kdo odstoupil od úmyslu svého srdce. Odp. Ne, pokud jde o církev, leda by ho pronesl ústy.

Druhá, zda se obročí mají navrátit tomu, kdo se jich v nemoci zřekl. Odp. Ano, pokud nebyl při smyslech.

Třetí, zda je následně dovoleno vrátit se do vlastního tomu, kdo se odevzdal klášteru. Odp. Ne.

Čtvrtá, zda si na svůj majetek může činit nárok ten, kdo bez svolení svého opata odešel z kláštera. Odp. Ne.

OSMNÁCTÁ kauza má dvě otázky.

První, zda opat, poté co se stane biskupem, nabývá majetek pro (místní) církev nebo pro klášter. Odp. Dokud byl opatem, nabýval pro klášter; ale poté, co se stal biskupem, nabývá pro (místní) církev.

Druhá, zda opat má být vybrán nebo ustanoven od biskupa. Odp. Od biskupa má být posvěcen, ale zvolen bratřimi.

DEVATENÁCTÁ kauza obsahuje tři otázky.

První, zda biskup musí povolit duchovním, aby vstoupili do kláštera. Odp. Ano.

Druhá, pokud tak nechce učinit, zda jim je dovoleno vstoupit (do kláštera) proti jeho vůli. Odp. Ano.

Třetí, zda je řeholním kanovníkům dovoleno přestoupit do kláštera mnichů. Odp. Ne bez souhlasu jejich preláta.

DVACÁTÁ kauza obsahuje čtyři otázky.

První, zda chlapce odevzdané klášterům lze nutit, aby tam setrvali. Odp. Ne, pokud tam nevstoupili po dosažení věku, kdy chápou, oč jde.

Druhá, zda ti, kteří vstoupili do kláštera bez přivolení rodičů, mohou jimi od tamtud být vzati zpět. Odp. Ano, do roka a do dne, pokud nedosáhli věku, kdy chápou, oč jde.

Třetí, pokud někdo přijal mnišský oděv proti své vůli, zda může být nucen, aby si ho ponechal. Odp. Ne, leda by následně souhlasil.

Čtvrtá, zda je dovoleno přejít z jednoho kláštera do druhého. Odp. Ano.

DVACÁTÁ PRVNÍ kauza má pět otázek.

První, zda duchovní může být připsán ke dvěma kostelům. Odp. Ne.

Druhá, zda je duchovním dovoleno od svého kostela přejít k jinému. Odp. Ne bez listiny nebo dovolení jejich preláta.

Třetí, zda je duchovním dovoleno převzít zastupování ve světských záležitostech. Odp. Ne, leda z důvodu zbožnosti.

Čtvrtá, zda je duchovním dovoleno zdobit se skvělými oděvy. Odp. Ne.

Pátá, jakým trestem mají být potrestáni duchovní, kteří se utečou ke světskému soudu. Odp. Exkomunikaci.

DVACÁTÁ DRUHÁ kauza přináší pět otázek.

První, zda se má skládat přísaha. Odp. Ano, v případě nutnosti.

Druhá, zda je křivopřísežníkem ten, kdo přísahá falešné a míni pravdivé. Odp. Ano, pro úmysl klamat, i když je poté říkán opak.

Třetí, zda je duchovním dovoleno odepřít biskupovi obvyklou poslušnost. Odp. Ne před (jeho) odsouzením.

Čtvrtá, zda je třeba zachovat nedovolenou přísahu. Odp. Ne.

Pátá, zda je křivopřísežníkem ten, který jiného nutí křivě přísahat. Odp. Ano.

DVACÁTÁ TŘETÍ kauza má osm otázek.

První, zda válčení je hřích. Odp. Ne, děje-li se ze spravedlivého důvodu.

Druhá, co je spravedlivá válka. Odp. Taková, která se vede na příkaz představeného za účelem navrácení (uloupených) věcí nebo odvrácení bezpráví.

Třetí, zda bezpráví (hrozící) druhům je třeba odvrátit zbraněmi. Odp. Ano.

Čtvrtá, zda mají být ukládány tresty. Odp. Ano, od toho, komu to přísluší.

Pátá, zda je hříchem, když soudce nebo (soudcův) služebník usmrtí viníka. Odp. Ne, (je-li to) ze spravedlivého důvodu.

Šestá, zda zlí (lidé) mají být nuceni k dobru. Odp. Ano.

Sedmá, zda bludaři mají být zbaveni svého majetku i majetku svého kostela. Odp. Ano.

Osmá, zda je duchovním dovoleno pozvednout zbraň. Odp. Ne vlastní rukou, leda v případě nutnosti.

DVACÁTÁ ČTVRTÁ kauza má tři otázky.

První, zda bludař může někoho exkomunikovat. Odp. Ne.

Druhá, zda někdo může být po smrti exkomunikován. Odp. Ano, pro bludařství.

Třetí, zda pro hřích pána (domu) může být exkomunikována jeho rodina. Odp. Ne, ale může být stížena interdiktem.

DVACÁTÁ PÁTÁ kauza má dvě otázky.

První, zda se někdo s odvoláním na privilegium může bránit proti obecnému právu. Odp. Ano.

Druhá, zda pozdější privilegia ruší předchozí. Odp. Ano, byla-li udělena z jisté vědomosti.

DVACÁTÁ ŠESTÁ kauza obsahuje sedm otázek.

První, zda jsou věštičti, kteří jménem smyšlené pověry předpovídají budoucí věci. Odp. Ano.

Druhá, zda je věštění hřichem. Odp. Ano.

Třetí, odkud má věštění původ. Odp. Od Peršanů.

Čtvrtá, jaké jsou druhy věštění. Odp. Čtyři podle počtu, dva podle formy, což můžeš vidět.

Pátá, zda věštičci mají být exkomunikováni. Odp. Ano.

Šestá, zda ten, kdo byl exkomunikován biskupem, může být smířen knězem. Odp. Ne bez domluvy s biskupem, s výjimkou naléhavých případů (nebezpečí života).

Sedmá, zda umírajícím má být ukládáno pokání. Odp. Ne, ale má jím být označeno.

DVACÁTÁ SEDMÁ kauza má dvě otázky.

První, zda může existovat manželství mezi těmi, kdo učinili slib (čistoty). Odp. Ne, jde-li o slavný slib; jinak (je tomu), je-li (slib) jednoduchý.

Druhá, zda je ženichovi dovoleno odstoupit od nevěsty. Odp. Ne, jde-li o „*desponsatio de praesenti*“ (tj. o uzavření manželství, a nikoli o pouhé zásnuby).

DVACÁTÁ OSMÁ kauza obnáší tři otázky.

První, zda vzniká (řádné) manželství mezi nevěřícími. Odp. Ne.

Druhá, zda je konvertitovi dovoleno vzít si jinou ženu za života první. Odp. Ano, žije-li oddělen od oné nevěřící (ženy).

Třetí, zda je bigamistou ten, kdo měl před křtem jednu ženu a po křtu má další. Odp. Ano.

DVACÁTÁ DEVÁTÁ kauza má dvě otázky.

První, zda vzniká manželství mezi otrokem a svobodnou. Odp. Ano, není-li překážkou omyl.

Druhá, zda když ho prve považovala za svobodného a poté shledala otrokem, může ho opustit. Odp. Ano.

TŘÍCÁTÁ kauza má pět otázek.

První, zda je (muži) dovoleno plnit (manželské) závazky vůči ženě, která se stala kmotrou (jejich vlastního) syna. Odp. Ano, pokud (ke kmotrovství) nedošlo se souhlasem obou.

Druhá, zda lze uzavřít manželství mezi dětmi. Odp. Ne.

Třetí, zda duchovní či adoptivní děti rodičů si mohou brát jejich přirozené (tělesné) děti. Odp. Ne.

Čtvrtá, zda je někomu dovoleno vzít si za ženu kmotru své ženy. Odp. Ano, po smrti ženy, jestliže kmotrovství předcházelo manželství.

Pátá, zda tajné (klandestinní) manželství platí, když je uzavřeno manželství veřejně. Odp. V církvi nikoli.

TŘÍCÁTÁ PRVNÍ má tři otázky.

První, zda může být pojata za manželku ta, která byla dříve poskvrněna cizoložstvím. Odp. Ano, pokud ten, kdo s ní cizoložil, jí za života muže neslibil manželství anebo se nepodílel na jeho smrti.

Druhá, zda dcera může být někomu proti své vůli dána za ženu. Odp. Ne.

Třetí, zda se po zasnoubení svým otcem může vdát za jiného. Odp. Ano, jestliže (se snoubencem) není srozuměna.

TŘÍCÁTÁ DRUHÁ má osm otázek.

První, zda je možno vzít si za ženu nevěstku. Odp. Ano.

Druhá, zda může být nazývána manželkou ta, již si někdo vzal jen kvůli pohlavnímu styku. Odp. Ne.

Třetí, zda žena má být poslušna příkazů svého děda, který je svobodný, anebo otce, který je otrokem. Odp. Děda.

Čtvrtá, zda za života ženy je někomu dovoleno chtít zplodit děti se služebnou. Odp. Ne.

Pátá, zda ta, která byla znásilněna, ztrácí počestnost. Odp. Ne.

Šestá, zda cizoložník může propustit (svou) ženu pro cizoložství. Odp. Ne.

Sedmá, zda za života propuštěné si může vzít jinou. Odp. Ne.

Osmá, zda si může vzít alespoň nevěřící, aby se obrátila k víře. Odp. Ne.

TŘÍCÁTÁ TŘETÍ kauza má pět otázek.

První, zda nějakou ženu lze odloučit od muže pro impotenci. Odp. Ano.

Druhá, zda se odloučená může vdát za toho, s nímž dříve smilnila. Odp. Ano, po vykonání pokání.

Třetí, zda pouhou zkroušeností srdce může být zahlazen hřich. Odp. Ano, kde není příležitost ke zpovědi.

Zde je třeba upozornit, že z důvodu traktování této třetí otázky se dále pojednává o kajícnosti (De poenitentia), kterýžto traktát je rozdělen na sedm distinkcí.

První se ptá, zda sama zkroušenost srdce zahlazuje hřích. Odp. Ano, chybí-li kajícníkovi příležitost ke zpovědi.

Druhá, zda lze ztratit milost, kterou jednou člověk měl. Odp. Ano na světě, ale ne v nebi.

Třetí, zda pokání lze opakovat. Odp. Ano, s výjimkou (pokání) slavnostně učiněného.

Čtvrtá, zda se vracejí hřichy jednou odpuštěné. Odp. Ne, (pokud jsou) upřímně (vyznané).

Pátá, jaký způsob je třeba zachovávat při ukládání a přijímání pokání. Odp. Podle úsudku vlastního uvážlivého kněze.

Šestá, kdo se má komu zpovídat. Odp. Vlastnímu knězi, je-li uvážlivý, jinak jinému s jeho souhlasem.

Sedmá, zda je plodné pokání přijaté ve strachu ze smrti. Odp. Ano.

Čtvrtá otázka třicáté třetí kauzy je, zda je manželský úkon zakázán během modlitby. Odp. Ano.

Pátá, zda muž bez souhlasu ženy a naopak může slíbit pohlavní zdrženlivost. Odp. Ne.

TŘICÁTÁ ČTVRTÁ kauza má dvě otázky.

První, zda se proviní cizoložstvím ta, která pokládá manžela za mrtvého a vdá se za jiného. Odp. Ne.

Druhá, zda po návratu prvního (manžela) má být donucena odejít od druhého a vrátit se k prvnímu. Odp. Ano.

TŘICÁTÁ PÁTÁ kauza má deset otázek.

První, zda je dovoleno vzít si ženu z vlastního příbuzenstva. Odp. Ne.

Druhá, zda je dovoleno vzít si ženu z příbuzenstva své manželky. Odp. Ne.

Třetí, do jakého stupně je třeba zdržet se sňatku se svými příbuznými a s příbuznými své manželky. Odp. Dříve až do sedmého, dnes až do čtvrtého.

Čtvrtá, proč se příbuzenství počítá až do sedmého stupně. Odp. Na způsob sedmi dnů stvoření světa.

Pátá, jak se mají počítat stupně příbuzenství. Odp. Tak, jak je to ukázáno na stromu (příbuzenství).

Šestá, kdo má potvrdit přísluhu (o příbuzenství). Odp. Příbuzní a sousedé.

Sedmá, zda ti, kdo jsou zrozeni z krvesmilství, mají být (právně) považováni za syny. Odp. Ne.

Osmá, zda příbuzní, kteří se nevědomky spojili (v manželství), mohou zůstat spolu. Odp. Ne, leda s papežskou dispenzí v pátém nebo dalším stupni.

Devátá, zda manželství rozloučené prostřednictvím falešných svědků má být obnoveno poté, co vyjde najevo, že církev byla oklamána. Odp. Ano.

Desátá, když něčí bývalá (žena) uzavře nové manželství, zda si mohou děti z něj zrozené brát příbuzné prvního muže. Odp. Ne.

TŘICÁTÁ ŠESTÁ A POSLEDNÍ kauza má dvě otázky.

První, zda se ten, kdo násilím zadržuje pannu, dopouští únosu. Odp. Ano.

Druhá, zda se unesená může vdát za únosce. Odp. Jistě.

— oOo —

TŘETÍ ČÁST je o zasvěcení a obsahuje pouze pět distinkcí.

První pojednává o posvěcení kostelů a sloužení mší.

Druhá o svátosti eucharistie.

Třetí o svátcích slavených v průběhu roku.

Čtvrtá o svátosti křtu.

Pátá o břmování a postu.

*Z latiny přeložil JUDr. Antonín Ignác Hrdina
technická úprava Stanislav Pšenička*

Concilium, Internationale Zeitschrift für Theologie
Oktober 1996, 32. Jahrgang, Heft 5

(Concilium, Mezinárodní časopis pro teologii, říjen 1996, 32. ročník, sešit 5)

Renomovaný mezinárodní teologický časopis *Concilium*, vycházející v německé, anglické a francouzské jazykové mutaci, věnoval své číslo z října 1996 církevněprávní problematice. Toto číslo nese ve svém německém vydání titul „*Vom Leben zum Recht*“ – „Od života k právu“. Přinášíme překlady názvů jednotlivých článků, které přiblíží zaměření celého čísla a zároveň poslouží jako informace případným zájemcům o jednotlivá téma:

H. van den Brink:	<i>Biblická zvěst a církevní právo</i>
L. Örsy:	<i>Klasická filozofie a právní život církve</i>
J. M. Huels:	<i>Od praxe k zákonu</i>
K.-H. Kuhn:	<i>Církevní řád místo církevního práva?</i>
D. Mieth:	<i>Napětí mezi právem a morálkou v Katolické církvi</i>
J. P. Beal:	<i>Inkulturace církevního práva „made in USA“</i>
J. Gaudemet:	<i>Volba biskupů</i>
J. Hajjar:	<i>Vliv islámské společnosti na církevní právo v arabském Orientu</i>
R. T. Mwangulu:	<i>Inkulturace římského církevního práva v Africe</i>
H. Jorissen:	<i>Úvahy o struktuře duchovního úřadu a o apoštolské posloupnosti v ekumenické perspektivě</i>
J. Bernhard:	<i>O manželském právu a soudnictví</i>
F. Zanchini:	<i>Nové tendenze a problémy kompetence v římské kurii</i>
J. H. Provost:	<i>Strategie pro „aplikaci“ života na církevní uspořádání</i>

(spř)

Bulletin Slovenskej spoločnosti kanonického práva
 roč. III, č. 1, Spišská Kapitula, Slovenská spoločnosť kanonického
 práva 1997, 90 s.

Bulletin Nr. I/III of the Slovak Society of Canon Law
Bulletin Nr. I, Jahrgang III, der Slowakischen Gesellschaft
für das Kanonische Recht

Il buletino nr. I/III della Società canonica di Slovacchia

Jak jsme již informovali v druhém čísle našeho časopisu (tj. 2/1995), na Slovensku od roku 1995 vychází *Bulletin Slovenskej spoločnosti kanonického práva*. V prvním čísle jeho třetího ročníku nalezneme tyto příspěvky:

- Dokumenty:
- *Generálne rozhrešenie bez predbežnej individuálnej spovede* (kán. 961), překlad dokumentu, který vydala papežská rada Consilium de legum textibus interpretandis pod č. prot. 5309/96, Communicationes 28 (1996)
  - *Štatút presbyterskej rady Bansko bystrickej diecézy*, dekr. č. prot. 249/97 z 18.2.1997
  - *Poriadok dekanáskych vizitácií v Spišskej diecéze*, dekr. č. prot. 279/97 z 27.2.1997

- Štúdie:
- Fürst, C. G.: *Synody v novom východnom cirkevnom práve*
  - Debiński, A.: *Význam rímského práva v dejinách práva v Európe*
  - Duda, J.: *Vizitácie farnosti v zákonoch Spišskej diecézy*
  - Šútor, F.: *Kanonizácia svätých* (2. časť)

- Informácie:
- Grocholewski, Z.: *Fakulty a inštitúty kánonického práva v Katolíckej cirkvi*
  - Erdő, P.: *Nový inštitút kánonického práva v Budapešti*

- Duda, J.: *Zasadanie Predsedníctva SSKP*

- Tondra, F.: *Vzácne jubileum Mons. Daniela Faltina*

- Recenzie:
- R. Brtko: *Ministro dell' eucaristia*, Řím, 1996
  - B. W. Zubert: *Řeholní právo, Instituty zasvěceného života a společnosti apoštolského života*, přel. F. Polášek, vyd. MCM, Olomouc, 1996
  - V. Filo: *Kánonické právo, Úvod a prvá kniha*, vyd. CMBF Bratislava, 1997
  - J. R. Treterer: *Konfesní právo a církevní právo*, vyd. Jan Krigl, Praha, 1997

Autorem recenzí je vesměs Dr. Ján Duda.

(ok)

Biuletyn Nr 10
Stowarzyszenia Kanonistów Polskich, Lublin
rok VI–VII, czerwiec 1997

Bulletin č. 10 Společnosti polských kanonistů – červenec 1997
Bulletin Nr. 10 of The Society of Canonists of Poland – July, 1997
Bulletin Nr. 10 der Kanonistengesellschaft Polens – Juli, 1997
Il buletino nr. 10 della Società canonica di Polonia – giuglio 1997

V Lublinu, městě známém svou Katolickou univerzitou lublinskou (KUL) a její Právnickou fakultou, na níž studují i někteří členové naší české společnosti církevního práva, má své sídlo také sesterská Společnost polských kanonistů, jejímž předsedou je světově proslulý znalec práva konfesního a konkordátního prof. Dr. Józef Krukowski.

V posledním čísle Buletinu Společnosti polských kanonistů, vycházejícího rovněž v Lublinu, byli čtenáři nejprve pozváni do Olštiny na VII. symposium pořádané touto společností a warmińskym metropolitním soudem ve dnech 16.–17. září 1997 na téma *Způsobilost k manželství – vlastnost kandidáta*.

Dále byla podána zpráva ze VI. sympozia, konaného v září 1996 ve Vratislavii.

Soupis adres všech fakult a institutů kanonického práva v Církvi katolické (v celkovém počtu třicet jedna) sestavil arcibiskup Zenon Grocholewski z tribunálu Apoštolské signatury v Římě.

Buletin obsahuje dále tyto články:

Józef Krukowski: *Postavení Katolické akce v Polsku (právní problémy)*

Jerzy Lewandowski: *O přísaze (teologicko-právní reflexe)*

Józef Krukowski: *Názor na téma shody Konkordátu s Ústavou schválenou 2. dubna 1997*

(jrt)

Erdő Péter, Gábor Bertalan, Szalay László:
Latin-magyar-szlovák egyházjogi kisszótár
Latinský-maďarský-slovenský malý slovník kánonického práva
Márton áron kiadó, Budapest 1997, s. 110

Latin-Hungarian-Slovak Small Dictionary of Canon Law
Kleines lateinisch-ungarisch-slowakisches Wörterbuch
des kanonischen Rechts
Vocabolario piccolo latino-ungherese-slovacco di Diritto Canonico

V ediční řadě *Studia theologica budapestensis* vyšel latinsko-maďarsko-slovenský slovníček kanonickoprávní terminologie o 110 stranách. Tučným písmem jsou vytiskeny latinské termíny, následuje maďarský a poté slovenský ekvivalent. V závorce je pak u každého termínu uvedeno, ve kterém kánonu platného kodexu (CIC/1983) se nachází. Již vzhledem ke svému rozsahu však tento slovník nezpracovává úplnou latinskou slovní zásobu CIC, nýbrž pouze charakteristické církevněprávní termíny. Slovník obsahuje též některé pojmy, které jsou pro církevní právo důležité, i když se v CIC/1983 nevyskytují, a naopak neobsahuje specifické pojmy z Kodexu kánonů katolických východních církví (CCEO/1990).

Autoři vyjadřují v úvodu ke slovníku svůj úmysl napomoci seriózní vědeckou spoluprací maďarských a slovenských kolegů v nově otevřeném Institutu kanonického práva v Budapešti „jednotě a sounáležitosti věřících i pastýřů v jedné, svaté, všeobecné a apoštolské církvi...“

(spř)

Ius et iustitia. Acta V. symposii iuris canonici anni 1995
 vyd. Kňazský seminárt biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula
 Spišské Podhradie, 1997, s. 290

Ius et iustitia. Acta VI. symposii iuris canonici anni 1996
 vyd. Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, Spišská Kapitula
 Spišské Podhradie, 1997, s. 246

Podáváme přehled přednášek, které zazněly na sympozích kanonického práva ve Spišské kapitule v letech 1995 a 1996. Sborníky jsou psány slovensky, přičemž přednášky, jejichž původní verze je slovenská, jsou doplněny také cizojazyčnými resumé. Ty z přednášek, jejichž původní znění je cizojazyčné, jsou uvedeny nejprve slovensky a poté je otištěna původní verze.

Rok 1995:

Zenon Grocholewski: *Osobitný cieľ vysluhovania spravodlivosti v Cirkvi*
Jozef Huber: *Právo Cirkvi na nadobudnutie, vlastnenie, spravovanie a predaj cirkevného majetku*

Vladimír Filo: *Administratíva farnosti*

Daniel Faltin: *Administratíva diecézy*

Crescencius Sepe: *Hierarchické rekurzy podané na dikastéria rímskej kúrie*

Zenon Grocholewski: *Sporový administratívny proces na Apoštolskej signatúre*

Tommaso Mauro: *Cirkevné majetky v Taliansku a iných krajinách*

Ivan Chalupecký: *Cirkevné majetky na Slovensku*

Ján Duda: *Formácia kléru*

Rok 1996:

Zenon Grocholewski: *Deklaratívna povaha rozsudkov v kauzách manželskej nulty*

František Rábek: *Sviatosti ako prostredky duchovnej obnovy na Slovensku*

Christoph Schönborn: *Katolicka náuka o sviatostiach podľa Katechizmu katolíckej Cirkvi*

Carl Gerold Fürst: *Sviatost krstu: „Status“ pokrsteného veriaceho v cirkvi vo svetle CIC a CCEO*

Vladimír Filo: *Právny aspekt sviatosti birmovania, eucharistie, pokánia a pomazania chorých*

Zenon Grocholewski: *Teologické základy manželstva v kanonickom práve*

Daniel Faltin: *Sviatost posvätného rádu*

(spř)

Essenské rozhovory o státu a církvi Mülheim, 3. – 4. 3. 1997

*Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche – Essen Discussions
on Church and State – Colloqui di Essen sul tema Stato e Chiesa*

V čísle 3 (1/1996) jsme informovali o průběhu 31. ročníku mezinárodního sympozia, které se koná v březnu každého roku v Mülheimu v Severním Porýní-Vesfálsku pod názvem *Essenské rozhovory o státu a církvi*.

Toto symposium založili před více než třiceti lety generální vikář essenské diecéze *P. Joseph Krautscheidt* a význačný německý odborník v oboru konfesního práva *Universitätsprof. Dr. jur. Heiner Marré* (dnes rovněž čestný člen české Společnosti pro církevní právo).

Jak hlavní referáty (které bývají zpravidla tři), tak i záznam všech diskusních příspěvků v plném znění vycházejí dodatečně v knižní podobě pečí nakladatelství *Aschendorff Verlag* v Münsteru. S předstihem podáváme stručný záznam o průběhu letošního sympozia, jak jej pořídil kolega Záboj Horák, který naší Společnost na sympoziu zastoupil.

Ve dnech 3. a 4. března 1997 se konal v prostorách *Katolické akademie Wolfsburg* v Mülheimu v Porúří již 32. ročník mezinárodního sympozia *Essenské rozhovory o státu a církvi* věnovaný tématu *Přínos církví ke splnění povinností státu v oblasti výchovy*. Sympozium pořádalo jako obvykle Essenské biskupství a zúčastnilo se ho na 120 delegátů – odborníků na konfesní právo, teologů, zástupců církví a státních institucí z Německa, Rakouska, Maďarska, Nizozemí, Španělska a České republiky.

Podobně jako v předcházejícím roce přinášíme shrnutí tří hlavních přednášek a části diskuse. Téma diskuse bylo omezeno na problematiku školství v SRN.

Prof. Dr. Hermann Pius Siller: Konfesní prvek ve veřejném školství

Z čl. 7 odst. 3 Základního zákona Spolkové republiky Německo (dále jen „Ústava“) vyplývá, že pojem „výuka náboženství“ nezahrnuje: státní náboženství, náboženství, které by mělo jen funkcionální a nesamostatnou podobu, ani náboženství vázané pouze na instituci školy.¹ V rámci ekumenického rozhovoru se již

¹ Článek 7 odst. 3 Ústavy zní: „Der Religionsunterricht ist in den öffentlichen Schulen mit Ausnahme der bekenntnisfreien Schulen ordentliches Lehrfach. Unbeschadet des staatlichen Aufsichtsrechtes wird der Religionsunterricht in Übereinstimmung mit den Grundsätzen der Religionsgemeinschaften erteilt. Kein Lehrer darf gegen seinen Willen verpflichtet werden, Religionsunterricht zu erteilen.“ (Výuka náboženství je na veřejných školách s výjimkou škol bez vyznání řádným učebním předmětem. Při respektování práva státu vykonávat dohled nad školstvím se výuka náboženství poskytuje v souladu se zásadami, které jsou vlastní církvím a náboženským společenstvem. Žádný učitel nesmí být nucen proti své vůli vyučovat náboženství. – přel. Z. H.)

pojmy „ekumenický“ a „konfesní“ nevylučují, nýbrž jsou vzájemnými předpoklady. Příslušnost k církvi, náboženské společnosti a obci a vědomí sounáležitosti jsou nepostradatelné pro náboženskou praxi a identitu člověka. Veřejnost a právní stát musí mít elementární zájem na tom, aby ideje založené na náboženském přesvědčení měly možnost oslovit občany. Náboženství lze v pluralistické společnosti akceptovat tehdy, pokud je otevřené komunikaci, připouští otázky směřující k zjištění jeho předpokladů a je schopno na tyto otázky odpovědět. Všeobecné vzdělání Evropana v sobě zahrnuje jeho stanovisko ke křesťanství.

Přítomnost konfesního prvku ve veřejném školství je důležitá pro určení vztahu určitého náboženského vyznání k jiným náboženstvím, vyznáním, kulturnám, pro uznání mezi kulturnami a porozumění. Pro lidskou bytost je přítomnost odkazu Božího tajemství ve veřejném školství významná, jelikož hájí „kulturní postojů člověka k nepomíjivosti“.

**Prof. Dr. Thomas Oppermann: Povinnosti veřejné moci v oblasti výchovy
(ohlédnutí po sjednocení Německa)**

V Německu tradičně poskytují vzdělání rodiče, státní a soukromé školy a církve a náboženské společnosti. V posledních letech se zvyšuje vliv elektronických médií na výchovu mladých lidí. V oblasti duchovních a kulturních hodnot spočívá těžiště německého výchovného a vzdělávacího programu v přiznání se ke křesťanským hodnotám, které zde mají částečně sekulární podobu (jako např. lidská důstojnost, tolerance). V politologických pojmech to lze vyjádřit jako přijetí demokracie spojené se sociálním cítěním, lásky k vlasti, solidarity a mezinárodní mírové spolupráce.²

Individualismus, založený na touze po seberealizaci a emancipaci, zpochybňuje generacemi předávané hodnoty společenství. Po znovusjednocení Německa nedošlo ke změně duchovních a morálních společenských hodnot. Individualismus stojí v protikladu vůči náboženským a ostatním duchovním

² Odkaz na hodnoty uváděné Prof. Oppermannem je obsažen např. v první větě Preamble Ústavy, která zní: „Im Bewußtsein seiner Verantwortung vor Gott und den Menschen, von dem Willen beseelt, seine nationale und staatliche Einheit zu wahren und als gleichberechtigtes Glied in einem vereinten Europa dem Frieden der Welt zu dienen, hat das Deutsche Volk in den Ländern Baden, Bayern, Bremen, Hamburg, Hessen, Niedersachsen, Nordrhein-Westfalen, Rheinland-Pfalz, Schleswig-Holstein, Württemberg-Baden und Württemberg-Hohenzollern, um dem staatlichen Leben für eine Übergangszeit eine neue Ordnung zu geben, kraft seiner verfassungsgebenden Gewalt dieses Grundgesetz der Bundesrepublik Deutschland beschlossen.“ (Vědom si své odpovědnosti vůči Bohu a lidem, naplněn vůlí hájit svou národní a státní jednotu a sloužit jako rovnoprávný člen spojené Evropy míru ve světě, usnesl se německý národ ve spolkových zemích Bádenska, Bavorska... na základě své ústavodárné moci na tomto Základním zákoně Spolkové republiky Německo – přel. Z. H.).

vazbám. Ve škole nastupuje na místo náboženského přesvědčení v nejlepším případě nejasná etika, je příliš zdůrazňován princip rovnosti na úkor kvalitního vzdělání a často také školám chybí schopnost vychovávat žáky ve skutečné osobnosti. Zdá se, že nové spolkové země postupně přejmou „západní“ představy o vzdělání, a nelze od nich tedy v této oblasti očekávat nové impulzy.

Existující situaci ve školství lze zlepšit omezením existujícího monopolu veřejné moci v oblasti školství, který trvá v Německu déle než století, a zavedením soutěže mezi různými typy škol. Mělo by dojít k posílení samostatnosti veřejných škol, podpoře možnosti zvolit si svobodně školu, rozvoji výuky náboženství, většímu zapojení sdělovacích prostředků do výuky a posílení vzdělávacích programů ve veřejnoprávních médiích. Úspěch reforem závisí v neposlední míře též na posílení aktivity prvotních poskytovatelů vzdělání – rodiny, spolku, sdružení a církvi a náboženských společností.

Prof. Dr. Karl-Hermann Kästner: Náboženská výchova a vzdělávání ve veřejném školství

Ustanovení Ústavy, která garantují náboženskou výchovu ve veřejném školství, nejsou dosud v žádném ohledu relativizována. Zdá se však, že již neodpovídají společenským poměrům, které panují v náboženské oblasti.

Ústava každému jedinci zaručuje právo, že nebude proti své vůli ovlivňován v náboženských záležitostech. Toto právo však nespouští v relativistickém obsahu předmětu náboženská výuka, ale v možnosti odhlásit se z něho bez postižení sankcí.³

V důsledku sílící individualizace náboženského přesvědčení obyvatelstva hrozí, že se role konfesně zaměřené výuky náboženství stane pouze jedním ze zprostředkovatelů náboženských pohledů na skutečnost a dojde k její konvergenci s obecnou etikou. Náboženský prvek přestává být uznáván ve svém existenciálním významu pro jednotlivce, což se začíná projevovat v zemském zákonodářství. Náboženská pluralizace a individualizace se dotýká také těch, kteří odpovídají za teoretický a praktický obsah výuky náboženství. Skutečnost, že v praxi se výuka náboženství často orientuje spíše podle názorů vyučujícího než podle úředních předpisů, částečně oslabuje význam odborných právních diskusí o základních otázkách problému.

Pojem výuka náboženství, který je obsažen v Ústavě, je nutně vymezen určitým náboženským vyznáním. Úprava zásad, které jsou vlastní církvím a náboženským společenstvem, nemá na vymezení určitým náboženským vynáním vliv.

³ viz Revue církevního práva č. 3 – I/1996, s. 5–7 (pozn. překl.)

V případě výuky založené na nadkonfesijních nebo multináboženských představách, které by byly v souladu se zásadami vlastními církví a náboženským společenstvem, by se tedy nejednalo o výuku náboženství podle čl. 7 odst. 3 Ústavy. Bez změny Ústavy nemůže být pojem výuka náboženství *právně* modifikován, což také znamená, že konfesní zaměření není dáné církví a náboženským společenstvem k dispozici. Ustanovení Ústavy však nezpůsobují oddělenost vyznání, nezabírájí *faktické* ekumenické spolupráci.⁴

Význam předmětu etika v právu spolkových zemí roste. Proti tomu nelze z ústavněprávního hlediska nic namítat, pokud se žáci nebo jejich zákonné zástupci mohou rozhodnout mezi výukou náboženství a etikou. Při výuce etiky narázíme na otázku, kdo zodpovídá za obsah výuky a zda ji lze poskytovat neutrálně. Právně by nebylo možné tolerovat situaci, kdy by se do školního vyučování vloudila ve formě výuky etiky jakákoli podoba státní indoktrinace. V rozporu s čl. 7 odst. 3 Ústavy by bylo, kdyby zákonodárce zaručil výuce etiky (nebo podobného předmětu) dominanci nad výukou náboženství např. tím, že by ji zavedl *povinně* vedle výuky náboženství a neumožnil se z ní odhlásit.

Právní stav, který existuje ve spolkové zemí Brandenburgu, je v rozporu se zásadou, že právní stát je nábožensky a světonázorově neutrální. Brandenburgský systém, který přřazuje výuku náboženství k předmětu „Formování života – etika – nauka o náboženství“, je protiústavní, protože je jím porušena ústavně zaručená garance výuky náboženství na veřejných školách (čl. 7 odst. 3 Ústavy). Výuce náboženství, která je ponechána výhradně organizační odpovědnosti církví a náboženských společností, chybí kvalita rádného učebního předmětu, který je organizačně zajišťován také státem.⁵

Ochranná funkce zásad Ústavy může být do budoucna dostatečná pouze tehdy, pokud bude výuka náboženství *vnitřně životaschopná*. Čl. 7 odst. 3

⁴ Prof. Kästner vyjádřil přesvědčení, že z Ústavy vyplývá, že stát pro potřeby výuky náboženství dle čl. 3 odst. 7 Ústavy určuje, co znamená vymezení této výuky určitým náboženským vyznáním. Souhlasíme s názorem, že výuka náboženství by měla být vymezena určitým náboženským vyznáním a výuku náboženství založenou na multináboženských představách považujeme za logický nesmysl. Domníváme se však, že právně závazné formulování obsahu pojmu výuka náboženství by mělo být ve výlučné pravomoci církví a náboženských společností. Podle našeho názoru to lépe vyjadřuje zásadu nezávislosti církví a náboženských společností na státu v ideové oblasti. (pozn. překl.)

⁵ Tento právní stav nastolil v březnu 1996 zemský parlament spolkové země Braniborsko (Brandenburg). Žáci mají možnost se z předmětu odhlásit. Pokud si žáci zvolí výuku náboženství (která se většinou koná mimo budovu školy), nemusejí se účastnit výuky předmětu „Formování života-etika-nauka o náboženství“. Soukromé fyzické osoby podaly v této věci ústavní stížnost. Stížnost podporuje Německá biskupská konference i Evangelická církev v Německu. (pozn. překl.)

Ústavy vyjadřuje očekávání, že církve a náboženské společnosti samy ponesou zodpovědnost za šanci, kterou jim právo poskytuje, a budou se podílet na náboženské a mravní výchově příští generace.

Diskuse

Prof. Dr. Josef Isensee z Bonnské univerzity se zmínil o problému sekularizace církví, která podle jeho názoru způsobuje těžkosti působení církví ve společnosti. Vznesl také otázku, zda jsou církve a náboženské společnosti vůbec ochotny se zásadně angažovat ve školství a zda by byly schopny zajistit výuku v rozsahu všech předmětů.

Prelát Theodor Schmitz z Berlína vyzdvíhl důležitost ústavně zaručené výuky náboženství pro evangelizaci mladých lidí z bývalé NDR. Mnozí z mladých lidí, kteří si ve státní škole volí výuku náboženství, nejsou pokřtěni a navštěvují výuku proti vůli svých rodičů. Předmět jim dává možnost získat pravdivé informace o víře

32d year of the „Essen Talks about the State and Church“ Symposium which was held on 3rd and 4th March 1997 in Mülheim

Among others, these lectures were given on the Symposium:
Dr. Thomas Oppermann: The Duties of Public Power in the Area of Education – A Look Back at the Unification of Germany
Dr. Karl-Hermann Kästner: Religious Education in Public School System
Dr. Hermann Pius Siller: The Element of Confession in Public School System

32. Jahrgang des Symposiums Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche, welches von 3. bis 4. 3. 1997 in Mülheim stattfand

Am Symposium wurden u. a. folgende Beiträge vorgetragen:
Prof. Dr. iur. Thomas Oppermann: Öffentlicher Erziehungsauftrag – eine Wiederbesichtigung nach der deutschen Einheit
Prof. Dr. iur. Karl-Hermann Kästner: Religiöse Bildung und Erziehung in der öffentlichen Schule – Grundlagen und Tragweite der Verfassungsgarantie staatlichen Religionsunterrichts
Prof. Dr. theol. Hermann Pius Siller: Das konfessionelle Element in der öffentlichen Schule

32. annata del Simposio „Colloqui si Essen sul tema Stato e Chiesa“ tenuto il 3. e il 4. 3. 1997 a Mülheim

- Durante il Simposio sono stati letti fra l'altro i seguenti contributi:
- Prof. Dr. iur. Thomas Oppermann: Obbligo dell'educazione pubblica – retrospezione dopo la unificazione della Germania
- Prof. Dr. iur. Karl-Hermann Kästner: Educazione ed istruzione religiosa nelle scuole pubbliche – fondamenti e portata della garanzia costituzionale dell'istruzione religiosa
- Prof. Dr. Hermann Pius Siller: Elemento confessionale nelle scuole pubbliche

**Společnost pro církevní právo
Právní sekce České křesťanské akademie
ve spolupráci s Nadací Konráda Adenauera
Středisko křesťanské kultury při dominikánském klášteře**

si Vás dovolují pozvat na tyto přednášky z cyklu

Působení práva ve společnosti a církvi

středa 10. 12. 1997: *Aktuální problémy české legislativy*

středa 4. 3. 1998: *Právní aspekty působení církví ve školství*

středa 13. 5. 1998: *Právní možnosti obrany etických norem v médiích*

Přednášky se konají v čítárně konventu dominikánů u sv. Jiljí v Praze 1 na Starém Městě, Husova 8, 1. patro. Jejich začátek je v 18.00 hod.

Dnes Vám představujeme:

Today we present you:

Heute stellen wir Ihnen vor:

Oggi vi presentiamo:

Dialog Evropa XXI

Počátky časopisu Dialog – Evropa XXI jsou spojeny se založením Moravskoslezské křesťanské akademie roku 1990. Jeho duchovním otcem je biochemik prof. MUDr. Bohumír Lang. Časopis si klade za cíl šíření křesťanské kultury a popularizaci křesťanské vědy v nejširším slova smyslu. Vychází čtyřikrát ročně.

Každé číslo je věnováno určitému tématu, určitému specifickému oboru nebo aktuálnímu problému života. Ze starších témat můžeme vzpomenout Mistra Jana Husa a jeho dobu, evoluci, ekonomii a etiku, otázky svobody člověka a církve, rekatolizaci českých zemí, moderní světovou architekturu, genetiku, výročí narození Descartese a milénium svatého Vojtěcha. Obvykle následují portréty významných osobností jako byl přírodovědec Carl Fridrich von Weizsäcker, švýcarský architekt Justus Dahinden, teologové Pierre Teilhard de Chardina, Karl Rahner, Franz König, František Tomášek, Dominik Pecka. Jako součást portrétu bývá otištěna i charakteristická studie z pera představované osoby. Někdy bývá připojen i rozhovor. Číslo dále vyplňují studie, přednášky a eseje různorodé povahy. Nepostradatelnou součástí jednotlivých čísel jsou rubriky recenze a anotace a zprávy ze světa. Prostřednictvím obálky časopisu jsou představovány významní moravští výtvarní umělci. Nedávno se s Dialogem – Evropa XXI sloučilo lékařské periodikum Scripta Bioethica.

Následující číslo bude věnováno církevnímu právu. Svými studiemi do hlavní rubriky „Naše téma“ přispěli Stanislav Přibyl (*Církevní právo*), Ignác Hrdina (*Když se řekne „kanonické právo“*), Damián Němec (*Mezinárodní smlouvy mezi Apoštolským stolcem a Polskem, Rakouskem a Československem v období mezi dvěma světovými válkami*), Michal Lamparter (*Církev a stát*), Matúš Nemec (*Niekteré aspekty manželsko-právnych vzťahov z hľadiska kánonickeho práva a práva Slovenskej republiky*) a Pavel Krafl (*Vyškovská synoda (1413) o šíření viklefismu*). Přetištěn bude článek Vratislava Buška a portrét tohoto brněnského profesora církevního práva z pera Vladimíra Kindla. Časopis přinese rozhovor s Jiřím Rajmundem Treterou. Celek uzavře recenze Ondřeje

Krátošky na knihu J. R. Tretery a Stanislava Přibyla Církevní právo a konfesní právo, vydanou roku 1997.

Zpočátku byl časopis financován ze zahraničních zdrojů, dnes se opírá převážně o předplatitele. Adresa redakce: Dialog – Evropa XXI, Mendlovo nám. 2, 603 00 Brno, telefon (05) 43 21 30 31. Na této adrese lze objednat nové číslo věnované církevnímu právu, starší čísla, případně celé předplatné časopisu. Příspěvky lze zasílat na účet v České spořitelně č. 2697156-628/0800 (název účtu Moravskoslezská křesťanská akademie).

Pavel Krafl a Jiřina Štouračová

The Becket Fund

Becketova nadace, založená skupinou právníků, profesorů a lidí činných ve veřejném životě, se zabývá ochranou náboženských práv a svobod občanů. Jde o neziskovou organizaci, která je financována z darů fyzických osob, nadací a korporací, a která nepřijímá státní příspěvky. Právníci zaměstnaní u Becketovy nadace zastupují v soudních sporech občany, jejichž právo na svobodné vyznání náboženství bylo porušeno. Stejnou právní pomoc poskutují také náboženským institucím. Nadace poskytuje pomoc bez ohledu na náboženské vyznání a na platební schopnosti klientů.

Členy sboru poradců Nadace jsou mimo jiné **J. E. John kardinál O'Connor**, arcibiskup newyorský, nebo **prof. Mary Ann Glendonová** z Právnické fakulty Univerzity v Harvardu. Prezidentem Nadace je pan **Kevin J. Hasson**, vedoucím právního oddělení je pan **Eric W. Treene**.

Adresa: The Becket Fund For Religious Liberty, 2000 Pennsylvania Ave., N.W., Suite 3580, Washington D.C. 20006, Tel. 001-202-955-0095.

Zpráva z valné hromady Společnosti pro církevní právo

Valná hromada Společnosti pro církevní právo se konala v Praze 28. května 1997. Byla schválena zpráva o hospodaření Společnosti za poslední období a uděleno odstupujícímu výboru absolutum. Následně proběhla volba nových řídících orgánů společnosti, členů pracovních výborů, jejich náhradníků a revizorů hospodaření.

Předseda Společnosti:

doc. JUDr. Jiří Rajmund Tretera

Členové pracovního výboru:

Jan Šafránek, tajemník Společnosti

Mgr. Miroslav Brož

Adam Furek

Záboj Horák

Ondřej Krátoška

Ing. Jana Mindlová, CSc.

P. Stanislav Přibyl

Vanda Rubešová

Stanislav Pšenička

JUDr. Pavel Šimek

Náhradníci:

Adam Bašný

Bohumil Dvořák

Viktor Hodek

Antonín Maštálíř

Kamil Nedvědický

Roman Smetka

Revizoři hospodaření:

Mgr. Jan Černin

Silvie Janečková

*Toto číslo vychází za přispění
Katolické církevní rady
kantonu Thurgau ve Švýcarsku*

REVUE CÍRKEVNÍHO PRÁVA

Vydává: Společnost pro církevní právo
ve spolupráci s Českou křesťanskou akademii

Adresa redakce: 110 00 Praha 1, Husova ul. 8
e-mail: SPCP@ius.prf.cuni.cz

Šéfredaktor: Rajmund Jiří Tretera

Výkonný redaktor: Ondřej Krátoška

Členové redakční rady: Záboj Horák

Jana Mindlová

Stanislav Přibyl

Stanislav Pšenička

Jan Šafránek

Grafická úprava obálky: Ing. arch. Josef Hyzler

Redakční uzávěrka tohoto čísla proběhla ke dni 15. 10. 1997

Sazba: RNDr. Marcela Braunová, Nad Palatou 54, 150 00 Praha 5

Tisk: ÚZPI – repro odd., Slezská 7, 120 56 Praha 2

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p.,
Odštěpný závod Přeprava, čj. 364/97, dne 27. 1. 1997.

ISSN 1211-1635
MK ČR 7429